

Josip Čule*

TRAGANJE I OSIGURANJE PRISILNOG ODUZIMANJA SREDSTAVA, PRIHODA ILI IMOVINE OSTVARENE KAZNENIM DJELOM PREMA ODREDBAMA ZUSKOK-a

U vrijeme kad bavljenje organiziranim kriminalitetom donosi goleme prihode, a korupcija postaje globalni problem koji rastače brojne države i ugledne organizacije, aktivnosti usmjerene na sprječavanje stjecanja golemih prihoda, imovine i sredstva mogu osigurati normalne društvene procese i jamčiti demokratski razvoj. Jedno od značajnijih rješenja jest i oduzimanje bilo kakve imovine, sredstava ili prihoda stečenih kaznenim djelom, a da bi to bilo moguće, potrebno je ući u trag tim sredstvima, приходima i imovini te poduzeti mjere kako bi se osiguralo oduzimanje takve koristi.

1. UVOD

"Organizirani kriminal" i "korupcija" pravni su (posebno kaznenopravni) termini koje se danas možda i najčešće upotrebljavaju, i to ne samo u stručnim raspravama, člancima, seminarima i konvencijama već i u svakodnevnom govoru. Možda im se ravnopravno može pridružiti još samo jedan kaznenopravni termin: terorizam. Gotovo da su na taj način determinirana neka od najvećih zala današnjeg čovječanstva, s tim što ih ni u kojem slučaju ne treba promatrati odvojeno.

Današnji teroristički pothvati naglašeno su stručno organizirani te uz bogatu logističku potporu. Iza svakog takvog pothvata stoje golemi novčani fondovi. I tu se priča vraća na početak (odnosno vrti se u krug): do takvih golemih prihoda najčešće se i dolazi baš bavljenjem organiziranim kriminalom, ili pak korupcijom.

Osim toga, koncentriranjem golemih sredstava, prihoda, imovine, javlja se i glad za političkom moći. Do političkog utjecaja i moći dolazi se upravo kroz različite oblike korupcije, koja ide prema svim segmentima društvenog ustroja, često i prema samim vrhovima državne vlasti. Nesuzbijanje korupcije, nesu-

* Josip Čule, zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske

protstavljanje organiziranom kriminalitetu, može dovesti u pitanje opstojnost stvarne demokratičnosti u uređenju pojedinih država, a toga su opet posljedica najteži oblici ugrožavanja ljudskih prava.

To su razlozi zbog kojih se cijeli svijet, bilo na razini pojedinih država, različitih asocijacija, sve do Ujedinjenih naroda, danas itekako ozbiljno bavi pitanjima organiziranog kriminala, korupcije te posebno prihoda, imovinom i sredstvima do kojih se dolazi činjenjem kaznenih djela. Rezultat toga su brojne rezolucije, konvencije, međunarodni ugovori, zakoni brojnih država i slično. Svi ti naponi međunarodne zajednice našli su odraza i u domaćem zakonodavstvu, pa je nakon ozbiljne pripreme donesen Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (dalje: Zakon)¹. Namjera je bila ustrojavanje "Ureda kao posebnog specijaliziranog državnog odvjetništva koje bi trebalo postati nositeljem planski organizirane aktivnosti otkrivanja i sustavnog visokostručnog progona određenih kaznenih djela, ali i nekih preventivnih aktivnosti. Ustrojavanje takva tijela u okvirima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske omogućilo bi kontinuirano plansko i sustavno djelovanje kakvo ostvaruju tijela u razvijenim europskim državama (primjerice Nacionalni anti-mafijaški tužitelj u Italiji)".² Već pri donošenju Zakona ocijenjeno je da će biti potrebne i neke posebne istražne tehnike, kao i "posebne odredbe kojih u važećem zakonodavstvu nema, o privremenom osiguranju i drugim mjerama glede prihoda ostvarenog kaznenim djelom, posebno financijskim transakcijama, čime se ispunjavaju obveze preuzete iz međunarodnih sporazuma".³

Posebne odredbe zahtijevaju i primjenu posebnih zakona (Ovršni zakon⁴), pa prema tome i dobro poznavanje tog zakona kao i mogućnosti njegove primjene.

Naravno, da bi uopće moglo doći do osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom, potrebno je doći do podataka o postojanju takve imovine, do saznanja da postoje sredstva koja je moguće dovesti u vezu s kaznenim djelom, a to sve otvara mogućnosti primjene tih zakonskih odredbi. Stoga je najprije potrebno nešto kazati o "traganju", o dolasku do određenih saznanja, informacija, podataka, obavijesti o takvim prihodima i takvim sumnjama.

¹ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (Narodne novine br. 88 od 11. listopada 2001.; br. 12 od 6. veljače 2002.; br. 33 od 14. ožujka 2005.; br.48 od 13. travnja 2005.).

² Iz obrazloženja Ministarstva pravosuđa – Konačnog prijedloga zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

³ Iz obrazloženja Ministarstva pravosuđa – Konačnog prijedloga zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

⁴ Ovršni zakon, Narodne novine br. 57/1996.; 29/1999.; 42/1999. (odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske); br. 173/2003.; 194/2003.; 151/2004. i 88/2005.

2. TRAGANJE ZA SREDSTVIMA, PRIHODIMA ILI IMOVINOM OSTVARENOM KAZNENIM DJELOM

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (dalje: Ured) ima cijeli niz mjera, ovlasti i mogućnosti, a prema odredbama Zakona, na temelju kojih može ulaziti u trag sredstvima, приходима ili imovini za koje postoji sumnja da su pribavljeni kaznenim djelima. To traganje može se usmjeravati ne samo na području Republike Hrvatske već i prema stranim državama ili organizacijama.

2.1. Traganje na području RH

Zakonom su vrlo široko predviđene ovlasti koje Ured ima radi prikupljanja podataka o takvim sredstvima, приходима ili imovini. Te ovlasti mogu biti usmjerene prema svim građanima, pa se prema stilizaciji zakonske odredbe može kazati da je riječ o uobičajenom državnoodvjetničkom ovlaštenju o "pozivanju građana i uzimanju izjava"⁵ ili pak o "prikupljanju potrebnih podataka od građana"⁶. Međutim, nema dvojbe da se građani pozivaju kad već postoje određena saznanja, pa prema tome to nije "odlučujuće" ovlaštenje u smislu traganja za interesantnim sredstvima ili imovinom odnosno počinjenim kaznenim djelom i počiniteljima.

Isto tako, do vrlo korisnih saznanja Ured može doći i korištenjem "prikriivenog istražitelja". On djeluje unutar neke organizacije, ili je u vezi s osobama koje su eventualni počinitelji kaznenih djela, pa se, prema tome, radi o osobi koja itekako može imati korisna saznanja o sredstvima, imovini ili приходима koji su u vezi s kaznenim djelom. Do tih saznanja moglo bi se doći u vrlo ranoj fazi, prije poduzimanja bilo kakvih radnji u cilju procesuiranja kaznenog progona, kad je vrlo bitno donijeti odgovarajuće odluke o osiguranju oduzimanja imovine. Uz to, saznanja "prikriivenog istražitelja" bit će od posebnog značenja ima li se u vidu da je riječ o profesionalnoj osobi, koja u svakodnevnim kontaktima može prepoznati sve ono što može biti od interesa za primjenu tih odredbi Zakona. Uostalom, Ured je prema odredbi čl. 21.c Zakona ovlašten poduzimati doslovno "sve" da bi se prodrlo u zločinačku organizaciju, a pri tome je dužan voditi računa i o mjerama osiguranja imovinske koristi⁷. Ipak, i prikriiveni

⁵ Čl. 39 Zakona: "U svrhu prikupljanja potrebnih obavijesti o kaznenim djelima iz svoje nadležnosti (čl. 21), Ured može pozivati građane i uzimati njihove izjave...."

⁶ Članak 49. stavak 1. Zakona

⁷ Članak 21.c stavak 1. Zakona: "...ured i redarstvene vlasti poduzet će sve što je potrebno da bi se prodrlo u središte zločinačke organizacije, razotkrili njeni članovi i organizatori te

istražitelj aktivira se tek kad postoje određena saznanja o kaznenim djelima, pa to neće biti oni prvi, inicijalni tragovi.

Mnogo je zanimljivija odredba o samom ustrojstvu Ureda⁸, koja predviđa formiranje odjela koji će u svom djelokrugu rada imati i odnose s javnošću. Kvalitetnim radom tog odjela, između ostaloga i s upoznavanjem javnosti o djelovanju, načinu djelovanja, zakonskim mogućnostima Ureda u funkcioniranju, zaštiti svjedoka i slično, bitno se može podići svijest građana o mogućnostima, potrebi i opravdanosti pružanja kvalitetnih informacija glede postojanja sredstava, imovine ili prihoda koji odudaraju od uobičajenih, redovitih i zakonitih načina stjecanja. Kod takvog stanja stvari, ni anonimnost dojave ne mora biti smetnja za dobivanje kvalitetnih saznanja.

Korisna saznanja o sredstvima, imovini i prihodima koji bi mogli biti u vezi s počinjenjem kaznenih djela Ured bi svakako mogao primati i na temelju obveze koja prema članku 21. a Zakona obvezuje sva "tijela državne vlasti i sve pravne osobe", koje u obavljanju djelokruga svojih poslova saznaju za bilo kakve okolnosti, pojave ili sumnje na počinjenje kaznenih djela iz nadležnosti Ureda, da reagiraju podnošenjem kaznene prijave⁹. Stoga su sva tijela državne vlasti i sve pravne osobe dužne na zahtjev Ureda pružiti tražene informacije. U prikupljanju informacija Ured će posebno kontaktirati s nekim tijelima državne vlasti kao što je Ministarstvo financija sa svojim uredima i upravama: Porezna uprava, Carinska uprava, Financijska policija, Devizni inspektorat, Ured za sprječavanje pranja novca¹⁰... Naravno, to ne isključuje kontakte i s brojnim

prikupili svi podaci i dokazi potrebni za kazneni postupak. ... Ured osobito vodi računa o hitnim izvidima i istražnim radnjama te mjerama privremenog osiguranja imovinske koristi".

⁸ Članak 12. stavak 1. točka 2. Zakona: "*Odjel za sprječavanje pojava korupcije i za odnose s javnošću*" koji je prema članku 14. stavku 1. točki 1. Zakona nadležan da "*upoznaje javnost o opasnosti i štetnosti korupcije te o metodama i sredstvima njihovog sprečavanja*".

⁹ Članak 21. a stavak. 1. Zakona: "*Sva tijela državne vlasti i sve pravne osobe koje u svojem djelokrugu ili u obavljanju svoje djelatnosti saznaju za okolnosti i podatke koji upućuju na neko kazneno djelo iz članka 21. ovoga Zakona, posebice za one koje kroz način planiranja i pripremanja kaznenog djela, način počinjenja, postupanje s ostvarenim financijskim sredstvima, sudjelovanje u poslovnom prometu, konspirativno ponašanje počinitelja, povezanost s inozemstvom, korupciju ili pokušaje korupcije i druga slična ponašanja (naznake organiziranog kriminaliteta) ukazuju na djelovanje udruženja od najmanje tri osobe koje su se udružile radi činjenja kaznenih djela, dužne su o tim okolnostima podnijeti kaznenu prijavu (članak 173. ZKP) ili obavijestiti Ured.*"

¹⁰ Zakon o sprječavanju pranja novca (Narodne novine br. 69/97.; 106/97.; 67/01.; 114/901.; 117/03. i 142/03.); u članku 2. tog zakona navedene su još neke osobe: štedionice, investicijski fondovi i društva i druge financijske institucije, organizacije za vođenje platnog prometa, Hrvatski fond za privatizaciju, društva za osiguranje, burze i ostale pravne osobe ovlaštene za obavljanje poslova u vezi s vrijednosnim papirima, mjenjačnice, zalagaonice, igračnice, automat-klubovi, organizatori igara na sreću, prigodnih robno-novčanih lutrija, tombola i drugih igara na sreću.

drugim ustanovama, agencijama, fondovima, javnim bilježnicima, revizorima i slično.¹¹ Prema tome, naglasak bi trebalo staviti na sustavno izvršavanje obveza brojnih državnih ustanova, pravnih osoba i drugih tijela da u okviru djelokruga svoga rada, obavještavaju Ured o postojanju takve imovine, prihoda ili sredstva za koje postoje osnove sumnje da su ostvareni kaznenim djelom.

Posebno su zanimljive informacije koje mogu posjedovati banke ili drugi subjekti platnog prometa. Naime, bilo je uobičajeno da banke nisu sklone davati bilo kakve informacije o čuvanom novcu, pohranjenim dragocjenostima, vrijednosnicama i slično. Noveliranim Zakonom (a prema odredbi članka 42.a Zakona), Ured, u slučaju "vjerojatnosti da određena osoba na svojim bankovnim računima prima, drži ili na drugi način posluje s prihodima ostvarenima kaznenim djelima..." može izravno od banke tražiti dostavljanje određenih podataka o računima. Banka je dužna zatražene podatke dostaviti u određenom roku, a ako te podatke ne dostavi, Ured će od istražnog suca zatražiti da odluči o zahtjevu za dostavljanjem podataka. O dostavljanju podataka može odlučiti ili sam istražni sudac ili će pak odluku donijeti izvanraspravno vijeće. Istražni sudac ili vijeće mogu obvezati banku na dostavu podataka, odnosno na praćenje platnog prometa određene osobe i redovito izvješćivanje Ureda o svim transakcijama. U slučaju neizvršavanja naloga istražnog suca ili odluke vijeća predviđene su kaznene odredbe, novčana kazna ili pak zatvor u trajanju do mjesec dana. Ako postoji nalog istražnog suca ili pak odluka vijeća, na zahtjev Ureda istražni sudac može i ispitati članove banke, dioničare, zaposlenike te bilo koju drugu osobu koja ima pristup povjerljivim informacijama.

Takvom odredbom dana je široka mogućnost Uredu da prati i sazna sve što ga interesira o onome što je često najvažnije u predmetima korupcije ili organiziranog kriminaliteta: da se prati trag novca. Te odredbe po svemu su na tragu obveza koje je Republika Hrvatska preuzela potvrđivanjem Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom¹². Takvim zakonskim rješenjem u bitnom se mijenja odnos banaka prema

¹¹ Posebno se ne naglašava uloga Ministarstva unutarnjih poslova, jer Ured ne samo da usko surađuje s Ministarstvom već se djelatnici Ministarstva mogu i formacijski naći u ustroju Ureda (članak 21.a stavak 3. Zakona).

¹² Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14 od 9. listopada 1997.; članak 4. glasi: "Svaka stranka prihvaća takve zakonodavne i druge mjere potrebne radi davanja njenim sudovima ili drugim nadležnim vlastima ovlasti za izdavanje naloga da se spisi bankarske, financijske ili komercijalne prirode stave na raspolaganje ili da se privremeno oduzmu u svrhu provođenja mjera navedenih u člancima 2. i 3. Stranka se neće pozivati na bankarsku tajnu kao razlog za odbijanje postupanja u skladu s odredbama ovog članka."

"Svaka stranka prihvaća takve zakonodavne i druge mjere potrebne da bi se omogućila uporaba posebnih istražnih tehnika koje olakšavaju identifikaciju i ulaženje u trag nezakonitom prihodu i prikupljanje dokaza vezanih uz njih. Takve tehnike mogu uključivati naloge za

tijelima otkrivanja i progona kaznenih djela i počinitelja. Često je upravo pozivanje banaka na pravo i obvezu čuvanja bankarske tajne bila ona okolnost koja je onemogućavala pravodobno prikupljanje najkvalitetnijih podataka o postojanju ili transferu sredstava, imovine ili prihoda.¹³ Takvim rješenjem Ured može izravno zatražiti podatke od banke, pa tek ako banka odbije takvo postupanje, dolazi do aktiviranja postupka radi izdavanja sudskog naloga.

Osim kontakata s bankama, svakako će važni biti kontakti Ureda s Uredom za sprječavanje pranja novca. Ured za sprječavanje pranja novca osnovan je Zakonom o sprječavanju pranja novca¹⁴ kao tijelo koje ima središnju ulogu u sprječavanju da se bankarski odnosno cjelokupni platni sustav države koristi radi poduzimanja takvih radnji koje bi kao cilj imale pranje novca. I Ured za sprječavanje pranja novca ima široke mogućnosti kontakata s brojnim ustanovama i osobama radi prikupljanja podataka o prometu sredstava, novca, prihoda, pa se stoga pokazuje iznimno interesantnim za suradnju s Uredom za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Stoga će najčešće u traganju za imovinom, sredstvima ili prihodima ostvarenim počinjenjem kaznenog djela biti dragocjena suradnja tih tijela.¹⁵

Bilo kakvi navodi o sumnji o postojanju imovine, prihoda ili sredstava koji bi mogli biti ostvareni kaznenim djelom, upućuju Ured na izravne kontakte s Poreznom upravom. Naime, Porezna uprava je ona ustanova koja na razini države vodi računa o plaćanjima poreza i obveznih doprinosa. Stoga ona ima važnu dokumentaciju o osobama, imovini, sredstvima, prihodima te o prometu tih sredstva. Zato se od Porezne uprave mogu primiti kvalitetne informacije o tome što bi netko mogao legalno posjedovati. Uz to, Porezna uprava ovlaštena je provoditi postupke radi utvrđivanja porijekla prihoda, sredstva ili imovine¹⁶, pa prema tome i imati korisna saznanja. Porezne ispostave su odlično informatički umrežene, a to osigurava brzu i kvalitetnu informaciju. Podaci koji se dobiju od Porezne uprave mogu biti iznimno korisni ima li se na umu što sve mogući prijedlog za pokretanje postupka donošenja mjere osiguranja treba

nadziranjem, promatranjem, presretanjem telekomunikacija, pristup računalskim sustavima i naloge za predočavanje određenih dokumenata."

¹³ Zakon o bankama, Narodne novine br. 84/2002. O tome što su povjerljivi podaci, o obvezi čuvanja bankarske tajne te o korištenju i zaštiti povjerljivih podataka - članci 98. – 100.

¹⁴ Zakon o sprječavanju pranja novca, Narodne novine, br. 69/1997., 106/1997., 67/2001. i 114/2001., 117/2003. i 142/2003. U članku 3. tog zakona regulirano je osnivanje Ureda za sprječavanje pranja novca, a ovim zakonom određen je i djelokrug rada tog ureda.

¹⁵ Prema članku 12. Zakona o sprječavanju pranja novca, u slučaju da Ured za sprječavanje pranja novca ima saznanja o prihodima, sredstvima ili imovini ostvarenoj kaznenim djelom, dužan je o tome obavijestiti "nadležno državno tijelo" dakle, Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

¹⁶ Zakon o poreznoj upravi, Narodne novine, br. 67/2001. i 94/2001. te 177/04.

sadržavati (između ostalog i podatke o vrijednosti imovine, prihoda ili sredstva). Naime, Porezna uprava ima mogućnost u prikupljanju obavijesti od osoba radi utvrđivanja visine poreza određivati vještačenja, pribavljati spise i izlaziti na očevide.¹⁷ Kako Ured mjeru osiguranja prisilnog oduzimanja podnosi prije samog kaznenog postupka, ti podaci Porezne uprave mogu biti od iznimnog značenja.

2.2. Traganje u inozemstvu

Jedna od osnovnih, često spominjanih i lako prepoznatljivih karakteristika organiziranog kriminaliteta jest njegova internacionalnost, njegova prekograničnost. Ne samo da "novac ne poznaje granice" već ni prihodi, sredstva ili imovina stečena kaznenim djelima ne poznaje granice. Dapače, često je potrebno ulaganje takvog novca u stranim državama kako bi se prikrilo porijeklo novca te kako bi se dalje mogao "legalno" upotrebljavati, ili se često sredstva, novac ili prihodi jednostavno skrivaju u stranim državama, u cilju onemogućavanja traganja, pronalaženja i sankcioniranja počinitelja kaznenih djela, pa i oduzimanja imovinske koristi, kao redovite posljedice vođenja kaznenog postupka.

Sve su to razlozi za formiranje posebnog odjela pri Uredu. Riječ je o Odjelu za međunarodnu suradnju i zajedničke istrage.¹⁸ Isto tako i preuzete obveze Republike Hrvatske kroz sudjelovanje u različitim međunarodnim organizacijama te prema potpisanim međudržavnim ugovorima zahtijevale su formiranje takvog odjela.¹⁹ Nadležnost tog odjela određena je člankom 15.a

¹⁷ Opći porezni zakon, Narodne novine, br. 127/00., 86/01 i 150/02. To su samo neke od mogućnosti Porezne uprave. Pri tome treba upozoriti i na odredbu članka 67. toga zakona, prema kojoj "*porezni obveznici i druge osobe moraju poreznom tijelu dati obavijesti potrebne za utvrđivanje činjeničnog stanja bitnog za oporezivanje*". Na taj način Porezna uprava dolazi do "evidencija" imovine, prihoda i sredstava osoba, ali to otvara onu poznatu dvojbu o pravu osoba da uskrate određene podatke kojima se mogu izložiti progonu.

¹⁸ Članak 12. stavak 1. točka 4. Zakona.

¹⁹ Od značajnijih konvencija i potpisanih ugovora spomenut će se samo neki: Kaznenopravna konvencija o korupciji (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 11 od 6. listopada 2000.; Ugovor o suradnji u sprječavanju i suzbijanju prekograničnog kriminala i Povelja o organizaciji i djelovanju inicijative za suradnju u jugoistočnoj Europi – SECI regionalnog centra (SECI centra) za suzbijanje prekograničnog kriminala (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 11 od 6. listopada 2000. i br. 13 od 7. prosinca 2001.; Djelomični i prošireni sporazum o osnivanju Skupine država za borbu protiv korupcije – GRECO (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12 od 18. listopada 1999.)

Pored toga postoji cijeli niz konvencija (npr. Konvencija UN protiv nezakonitog prometa opojnih droga, Konvencija o transnacionalnom organiziranom kriminalitetu) i bilateralnih međudržavnih ugovora.

Zakona te se tom odredbom određuje njegov djelokrug rada: može surađivati sukladno međunarodnim ugovorima s nadležnim tijelima drugih država i međunarodnih organizacija, može odrediti članove zajedničkih istražnih tijela²⁰ koja se formiraju radi obrade pojedinog predmeta (istrage, kaznenog progona, zastupanja optužbe pred sudom u jednoj ili više drugih država). Prema tome, Ured ima iznimne mogućnosti suradnje s drugim državama i međunarodnim organizacijama radi prikupljanja informacija te po potrebi i radi poduzimanja konkretnih radnji.

Osim navedenih mogućih kontakata na temelju spomenutih ugovora, Ured se može koristiti i brojnim specijaliziranim državnoodvjetničkim udruženjima²¹, ili pak postupanjem na temelju brojnih ugovora o razumijevanju koje je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske potpisalo s državnim odvjetništvima drugih država.²² Ti sporazumi omogućuju Uredu neposrednu komunikaciju sa sličnim uredima u drugim državama, odnosno s državnim odvjetništvima onih država koja nemaju specijalizirane urede. Neposrednost komuniciranja pretpostavka je brze razmjene informacije, a bez brzine u komuniciranju teško je očekivati efikasnost.²³

Prema tome, postoji kvalitetan zakonski okvir na temelju kojega Ured može zatražiti određene informacije, provjeru određenih informacija, pa čak i poduzimanje određenih radnji na područjima stranih država.

2.3. Traganje i nadležnost Odjela za istraživanje i dokumentaciju

Tako široke mogućnosti traganja i prikupljanja podatka u zemlji i inozemstvu kao posljedicu imat će mnoštvo podataka koji će se s vremenom prikupiti u

²⁰ Tijekom 2004. godine vodila se "zajednička istraga" između nadležnih tijela Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Postupak je vođen u Bosni i Hercegovini, a domaće institucije obavile su zajednički dogovorene radnje na području Republike Hrvatske.

²¹ Neke od tih organizacija su Southeast European Prosecutors Advisory Group (SEEPAG), koje okuplja 12 država jugoistočne Evrope (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora, Makedonija, Moldavija, Rumunjska, Bugarska, Grčka, Turska i Albanija), ili Western Balkan, koju čine: Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora, Makedonija i Albanija. Nadležnost tih organizacija u bitnom se "preklapa", ali to ne sprječava Ured da izabere od koje će od tih organizacija zatražiti informacije.

²² Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ima potpisane ugovore s državnim odvjetništvima (ili odgovarajućim pravosudnim ustanovama) sljedećih zemalja: Velike Britanije, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Ukrajine, Bavorske (koja ima specifično ustrojeno državno odvjetništvo). Na temelju tih ugovora, državna odvjetništva neposrednim putem (telefonom, telefaksom ili, što je najčešće, e-mailom) razmjenjuju potrebne informacije.

²³ Kad je riječ o neposrednosti komuniciranja, ona je dopuštena i prema izmijenjenom Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine, br. 178 od 16. prosinca 2004.).

Uredu, pa je stoga bilo potrebno riješiti i pitanje nadležnosti dijela Ureda koji bi bio zadužen za praćenje i analizu tih podataka. Zakonom je predviđeno da Ured u svom sastavu ima i Odjel za istraživanje i dokumentaciju²⁴ te je predviđeno koje bi to bile aktivnosti tog odjela, a između ostaloga i: sustavno prikupljanje podataka o pojavama korupcije i organiziranog kriminaliteta, ustrojavanje i vođenje baze podataka koje mogu poslužiti kao izvor saznanja o počinjenim kaznenim djelima. Svi podaci, bez obzira na koji su način prikupljeni, na što se točno odnosili, trebali bi biti objektom interesa tog odjela. Upravo sistematiziranje svih prikupljenih podataka bit će najveći izazov Odjela. Među tim podacima bit će podaci o "načinima (modalitetima) izvršenja kaznenih djela, načinima transfera novca", dijelovi raznih sudskih spisa, izjava (u različitoj formi i zaprimljenih od različitih ustanova), različita druga dokumentacija.²⁵ Ustrojavanje kvalitetne baze podataka na temelju svih prikupljenih informacija zahtijevat će iznimnu analitičnost, upućenost u problematiku, smisao za povezivanje i kombinatoriku.

Zakonom je predviđeno da Odjel "potiče i usmjerava suradnju između državnih tijela u cilju otkrivanja pojava korupcije i organiziranog kriminaliteta". Takva zakonska definicija upućuje na odgovarajuću koordinacijsku ulogu Ureda, odnosno tog odjela, pa se dakle od tog odjela očekuje da usmjerava suradnju, prikuplja i razmjenjuje podatke između različitih državnih tijela nadležnih u poslovima oko suzbijanja i borbe protiv korupcije i organiziranog kriminaliteta (kao što je Ured za sprječavanje pranja novca, Porezna i Carinska uprava, Policija, Financijska policija...) te posebno da prikuplja sve moguće podatke o zločinačkim skupinama (dugotrajni izvidi). Stoga je opravdano kazati da je riječ o "analitičkom dijelu"²⁶ Ureda, koji je iznimno važan u obradi prikupljenih podataka te suradnji različitih državnih tijela u prikupljanju zanimljivih informacija, sve s ciljem poduzimanja daljnjih mjera za otkrivanju sredstava, prihoda ili imovine stečene kaznenim djelima.

Imajući u vidu tako organiziran ustroj Odjela za istraživanje i dokumentaciju i njegovu ulogu u "sustavnom prikupljanju podataka" te poticanju i usmjerenju suradnje između državnih tijela, treba podsjetiti i na odredbu članka 21.c stavka 2. Zakona, prema kojem proizlazi da se pri Ministarstvu unutarnjih poslova organizira središnje prikupljanje svih relevantnih obavijesti u vezi s kaznenim djelima iz nadležnosti Ureda.²⁷ Bez obzira na takvu stilizaciju ove odredbe,

²⁴ Članak 13. Zakona.

²⁵ Dragan Novosel: Posebnosti Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 8., broj 2/2002.

²⁶ Damir Kos, Dražen Tripalo: Komentar Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, Zagreb, 2001., str. 11

²⁷ Članak 21.c stavak 2. Zakona: "*Ravnatelj policije Ministarstva unutarnjih poslova organizira središnje prikupljanje, pohranu i obradu svih obavijesti koje su važne za pokretanje*

ipak se ne bi radilo o "konkurirajućoj" nadležnosti, jer u svakom slučaju slično prikupljanje i ažuriranje podataka mora postojati i pri Ministarstvu unutarnjih poslova. Osim toga, pozornost treba obratiti na onaj dio koji se odnosi na potpunu dostupnost svih tih podataka Uredu putem računalne mreže, dakle na vrlo efikasan, brz i moderan način. Također, u bitnom se razlikuje i položaj i nadležnost Ministarstva i Ureda: dok je kod Ministarstva unutarnjih poslova naglašena otkrivačka djelatnost, kod Ureda bi to trebala biti uloga kaznenog progona.

Formiranjem Odjela za istraživanje i dokumentaciju i Odjela za međunarodnu suradnju i zajedničke istrage (uz specifičnu ulogu Odjela za sprječavanje pojava korupcije i odnose s javnošću), Ured ima kvalitetno zakonsko uporište za učinkovito ispunjenje svojih zakonskih obveza u cilju traganja i osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, imovine ili prihoda ostvarenih kaznenim djelom. Dobar rad tih odjela omogućit će Odjelu tužitelja da u okviru zakonom propisanih mogućnosti "predlaže primjenu mjera osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda i imovine ostvarene kaznenim djelima".²⁸

3. OSIGURANJE PRISILNOG ODUZIMANJA SREDSTAVA, PRIHODA ILI IMOVINE OSTVARENE KAZNENIM DJELOM

U glavi IV. Zakona nalaze se odredbe kojima je propisan postupak osiguranja prisilnog oduzimanja tih sredstava: značenje izraza, nadležnost, postupak, vrsta mjera osiguranja, rokovi, teret dokazivanja, pravni lijekovi, ukidanje mjera osiguranja, pravo na obeštećenje, međunarodna pomoć...

Bitno je naglasiti da u konkretnom slučaju nije riječ o oduzimanju predmeta ili pak imovinske koristi. To je materija koja je regulirana odredbama Kaznenog zakona, ili pak odredbama Zakona o kaznenom postupku. Nije o tome riječ, niti se te odredbe²⁹ odnose na tu materiju: radi se o osiguranju prisilnog oduzimanja sredstva, prihoda ili imovine za koju su sumnja da potječe od počinjenja kaznenog djela. Mogućnost takvog osiguranja prisilnog oduzimanja (koja se često spominje i pod nazivom "zamrzavanje imovine") može se ostvariti i prije započinjanja kaznenog postupka, dakle i izvan stadija kakav je propisan Zakonom o kaznenom postupku. Uvodno je kazano da se kaznena djela koja su

i vođenje kaznenog postupka za kaznena djela iz članka 21. ovoga Zakona, a posebice one koje se odnose na identitet, prirodu, sastav, ustroj, lokaciju i aktivnosti grupe ili zločinačke organizacije; veze s drugim grupama ili zločinačkim organizacijama te kaznena djela koja je počinila grupa ili zločinačka organizacija te njezin član ili pripadnik. Središnja evidencija tih obavijesti dostupna je računalnom mrežom Uredu u realnom vremenu."

²⁸ Članak 15. stavak 1. točka 2. Zakona.

²⁹ Članak 44. Zakona.

produkt organiziranog kriminaliteta i korupcije odlikuju najraznovrsnijim i najmaštovitijim oblicima izvršenja, u različitim sferama društvenog ustroja, uz vrlo brze transfere imovine i sl. Stoga je često odlučujuće pitanje je li moguće pravodobno izvršiti "zamrzavanje imovine" kako bi se ostvario bitan preduvjet kasnijeg vođenja kaznenog postupka, ne samo osiguranje dokaza već i imovine kojom će se ne samo onemogućiti svrha činjenja kaznenih djela već osigurati i namirenje oštećenika, tj. zaštita vitalnih interesa društva.

Sljedeća bitna napomena odnosi se na izričitu odredbu kako se u ovom slučaju ne radi o kaznenom postupku, već se primjenjuju odredbe Ovršnog zakona,³⁰ dok bi se samo oduzimanje osiguranih sredstava, prihoda ili imovine provodilo prema odredbama Zakona o kaznenom postupku. Razlike su bitne, od položaja stranaka u postupku, prava stranaka u postupku osiguranja, tereta dokazivanja, odluka koje se donose. Ima li se na umu da je riječ o tematici koja je vrlo aktualna u međunarodnom kaznenom zakonodavstvu³¹, možda i neka rješenja koja su prihvaćena u postupku osiguranja sredstava prihoda ili imovine budu na odgovarajući način prihvatljiva i *de lege ferenda*.

3.1. Značenje izraza

U članku 45. Zakona navode se izrazi koji se upotrebljavaju u Zakonu te se određuje što svaki od tih izraza znači. Obradjeni su izrazi koji su od posebnog značenja za osiguranje prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom: sredstvo, prihod, imovina, nekretnine, račun, predlagatelj i protivnik. Pri tome je bilo potrebno uzeti u obzir odredbe Kaznenog zakona, ali isto tako i Ovršnog zakona, jer se u ovom dijelu primjenjuju pravila baš tog zakona. Osim toga, trebalo je voditi računa i o odredbama Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom.

Pod izrazom "sredstvo" razumije se "svaki predmet uporabljen ili namijenjen uporabi, na bilo koji način, u cijelosti ili djelomice, pri počinjenju jednog ili više kaznenih djela ili predmet koji je rezultat kaznenog djela". Takvo određivanje pojma "sredstva" može se usporediti s odredbom iz čl. 80. Kaznenog zakona³² koji se odnosi na sigurnosnu mjeru oduzimanja predmeta. Moguće je utvrditi

³⁰ Ovršni zakon, Narodne novine, br. 57/1996.; 29/1999.; 173/2003.; 194/2003.; 151/2004. i 88/2005. O primjeni odredaba Ovršnog zakona dragocjena je bila nesebična i vrhunska stručna pomoć **Vicka Prančića**, suca i predsjednika Građanskog odjela Županijskog suda u Splitu.

³¹ O pozitivnopravno-poredbenom pregledu uređenja oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom vidjeti: Elizabeta Ivičević, Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom, Zagreb, 2004., Kaznenopravno-kriminalistička biblioteka "Vladimir Bayer", str. 43. – 91.

³² Kazneni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 110/97.; 27/98.; 129/00.; 51/01.; 105/04.

da se Zakonom proširuje definiranje "sredstva" dodavanjem formulacije "na bilo koji način, u cijelosti ili djelomice". Riječ je o dijelu definicije koji je baš u toj formi sadržan u Konvenciji o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom.³³ Opravdana je primjedba da postoji razlika u određivanju tih predmeta prema odredbama Kaznenog zakona i Zakona te da se Zakonom ne bi mogli mijenjati osnovni pojmovi materijalnog (kaznenog) prava.³⁴ Upravo zbog toga, takvo, šire tumačenje pojma predmeta, moguće je samo u postupku osiguranja prisilnog oduzimanja, dok će kod oduzimanja tih predmeta kao posljedice provedenog kaznenog postupka biti jedino moguće restriktivnije tumačenje, dakle sukladno odredbama Kaznenog zakona.

"Prihodima" se označuje "bilo kakva imovinska korist pribavljena kaznenim djelom". Upotrebljavanjem izraza "bilo kakva" očito se išlo za tim da se omogući zamrzavanje svih oblika imovinske koristi do kojih se došlo činjenjem kaznenog djela. Stoga bi se to na taj način i trebalo primjenjivati u praksi, dakle poduzimati mjere osiguranja prema "bruto" iznosima imovinske koristi, ne upuštajući se u analizi (u ovom trenutku) svih komponenata imovinske koristi. Dakle, predmet osiguranja su svi prihodi, prema tome i svi plodovi koji su nastali od takvih prihoda, kamate, dividende i slično. Takvo definiranje "prihoda" suglasno je odredbama Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom.

I tumačenjem izraza "imovine", pod kojom se razumiju i "nekretnine, imovinska prava, novac te pokretne stvari", željelo se sveobuhvatnošću omogućiti osiguranje svih mogućih dobara nastalih činjenjem kaznenih djela. Takvim definiranjem imovine postigla su se dva cilja: usuglašena je s odgovarajućom odredbom Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom,³⁵ ali isto tako odgovara standardima Ovršnog zakona, tako da će ovako definirana imovina biti podložna ovršnom postupku.

Pod pojmom "računa" razumije se "poslovni oblik prema kojem banka ili neka financijska ustanova obavlja promet novcem ili drugim plaćevnim sredstvom dopuštajući njegovo polaganje i podizanje za tuđi račun". Takvo određenje po svemu je suglasno uobičajenom bankarskom i platnom režimu te u dovoljnoj mjeri pruža mogućnost preciznog identificiranja svega onog što u bankarskom ili platnom prometu može biti objektom prisilnog osiguranja oduzimanja.

³³ Članak 1. stavak 1.c Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom.

³⁴ D. Kos, D. Tripalo, str. 65.

³⁵ Članak 1. stavak 1.b Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom: "imovina" označuje bilo koju vrstu imovine, bilo da se sastoji u stvarima ili u pravima, bilo pokretna ili nepokretna, kao i pravne akte ili dokumente koji dokazuju naslov ili pravo na takvoj imovini.

Izrazima "predlagatelj i protivnik" označavaju se stranke u postupku koji se vodi radi osiguranja prisilnog oduzimanja. Terminologija je u bitnom preuzeta iz Ovršnog zakona, što se moglo i očekivati, jer se taj postupak i vodi prema odredbama tog zakona. Ipak, postoje i određene modifikacije zbog specifičnosti tog postupka. Tako se kao "predlagatelja" označava "Ured koji je pokrenuo postupak radi osiguranja prihoda ili imovine", dok se kao "protivnik" označava "osoba protiv koje se sredstva, prihodi ili imovina osiguravaju u korist državnog proračuna". Razlika se odnosi na uže označavanje predlagatelja (samo Ured) kao i korisnika postupka osiguranja, jer se u Ovršnom zakonu ukazuje i na "oštećenika", dok se prema Zakonu osiguranje provodi u korist državnog proračuna.³⁶

3.2. Nadležnost i sastav suda

Prema odredbi iz članka 46. Zakona, moguće je razlikovati nadležnost suda pred kojim će se voditi postupak osiguranja prisilnog oduzimanja, prije i nakon započinjanja kaznenog postupka. Tako će prema čl. 46. st. 1. Zakona, prije započinjanja kaznenog postupka, za donošenje rješenja o mjeri osiguranja biti nadležan jedan od četiriju sudova iz članka 24. Zakona (Osijek, Rijeka, Split i Zagreb). Nakon započinjanja kaznenog postupka (a po potrebi i odlučivanja o produljenju roka na koji je mjera osiguranja bila određena), bit će nadležan sud pred kojim se vodi kazneni postupak.

Što se tiče provedbe mjere osiguranja, dakle izvršenja rješenja o određivanju mjere osiguranja, mjesno će biti nadležan sud koji bi bio mjesno nadležan za provedbu ovrhe. Taj sud koji bude mjesno nadležan za provedbu mjere osiguranja bit će mjesno nadležan i za odlučivanje u sporovima koji nastanu u povodu ovrhe.

Postoji određena dvojba u tumačenju odredbe iz članka 46. stavka 4. Zakona. Naime, ostavljena je mogućnost Uredu predlaganja provedbe mjere osiguranja i pred nekim drugim stvarno i mjesno nadležnim sudom, ako "je očito da će se tako lakše provesti postupak, ili ako postoje važni razlozi". Nije sasvim jasno tko odlučuje o toj delegaciji te hoće li se primijeniti opće odredbe o prenošenju nadležnosti prema odredbama Zakona o kaznenom postupku ili pak postoji mogućnost primjene čl. 26. Zakona.

U odnosu na sastav suda, primijenjena su načela kaznenog postupka, nauštrb odredbi ovršnog postupka. Tako u "prvom stupnju" postupak vodi i rješenja o

³⁶ Članak 2. stavak 3. Ovršnog zakona: "izraz 'predlagatelj osiguranja' označava osobu koja je pokrenula postupak radi osiguranja neke tražbine te osobu u čiju je korist taj postupak pokrenut po službenoj dužnosti", a stavak 5.: "izraz 'protivnik osiguranja' označava osobu protiv koje se tražbina osigurava".

mjeri osiguranja donosi sudac pojedinac, dok "u drugom stupnju" odlučuje vijeće od troje sudaca tog istog suda. Donekle je nejasna odredba o sastavu suda u postupku u vezi s odlučivanjem o produljenju roka, dakle nakon započinjanja kaznenog postupka. Međutim, imajući u vidu kako se upotrebljava izraz "nadležan je sud", to se u svakom slučaju opravdano može smatrati da je riječ o vijeću, a ne suci pojedincu. Nasuprot takvoj odluci o sastavu suda, Ovršni zakon³⁷ ne pravi takvu razliku, već sve odluke donosi sudac pojedinac.

Iako to nije pitanje kojim bi se trebao baviti Zakon, u praksi će se pokazati dvojbenim koji će odjel u sudu biti "nadležan" za postupanje, tj. hoće li postupati suci iz građanskog ili kaznenog odjela. Uporištem za nadležnost sudaca iz kaznenog odjela može se smatrati ustrojavanje posebnog dijela kaznenog odjela koji se bavi baš kaznenim djelima iz nadležnosti Zakona, kao i činjenica da se taj postupak poduzima zbog sumnje da su nekakva sredstva, predmeti ili imovina pribavljeni počinjenjem kaznenih djela. Međutim, možda je još vrjednija argumentacija koja proizlazi iz odredbe članka 44. Zakona: izričito se navodi kako nije riječ o kaznenom postupku te da se primjenjuje Ovršni zakon. Stoga imajući u vidu da u svakom od sudova iz čl. 24. stavka 1. Zakona postoje i građanski odjeli, moglo bi se prihvatiti mišljenje da bi upravo suci raspoređeni na rad u građanskom odjelu mogli postupati u tim predmetima, pa bi o tome trebalo voditi računa i prilikom donošenja godišnjeg rasporeda poslova.³⁸

3.3. Pokretanje postupka osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine i načela postupka

U članku 47. Zakona navedena su načela postupka i određeno je kako se postupak pokreće po službenoj dužnosti, odlukom Ureda.

Od načela postupka primjetno je da se naglašava obveza provođenja radnji uz zaštitu časti i dostojanstva protivnika. Uz tu odluku moguće je vezati i odredbu o isključenju javnosti do pravomoćnosti mjere o osiguranju. To načelo tajnosti u svakom slučaju pomaže zaštititi časti i dostojanstva protivnika, ali u svakom slučaju u skladu je i s nekim drugim odredbama Zakona koje na određeni način umanjuju mogućnost sudjelovanja javnosti u praćenju postupaka koji se vode prema odredbama Zakona.³⁹

³⁷ Članak 10. stavak 1. Ovršnog zakona: "Ovršni postupak i postupak osiguranja u prvom i drugom stupnju vodi i odluke donosi sudac pojedinac".

³⁸ D. Kos, D. Tripalo, str. 68.

³⁹ Članak 23. stavak 2. i 3. Zakona: "(2) Bez odobrenja Ravnatelja ne smiju se objaviti podaci o predistražnom postupku u predmetima iz članka 21. ovoga Zakona. Neovlašteno objavljivanje je kazneno djelo odavanja službene tajne iz članka 351. KZ. (3) Bez odobrenja suda ne smije se objaviti tijek istrage u predmetima iz članka 21. ovoga Zakona."

I tom odredbom upozorava se na potrebnu hitnost, što je u suglasju i s nekim drugim odredbama Zakona (npr. članak 23. stavak 1.), ali isto tako i s odredbama Ovršnog zakona.⁴⁰ Tom odredbom propisana je i mogućnost pokretanja tog postupka prije kaznenog postupka.

U tom postupku sud će se pridržavati i načela pismenosti i usmenosti, budući da se stranke sudu mogu obraćati podnescima i drugim pisanim aktima, a sud će prema vlastitoj ocjeni o svrhovitosti tog čina zakazivati i održavati ročišta. Ročišta se mogu održavati i bez nazočnosti stranaka, što je suglasno ranijim odredbama o potrebama hitnog provođenja postupka. Tome smjera, ali i pojačavanju efikasnosti rada suda smjera i odredba o mogućnosti suda da stranke može saslušavati i izvan ročišta.

3.4. Ovlaсти Ureda u pogledu prikupljanja podataka potrebnih za predlaganje i donošenje rješenja o mjerama osiguranja

Ovlasti Ureda prema kojima može od građana prikupljati potrebne podatke već su spomenute kad je obrađivano traganje za svim kvalitetnim podacima o sredstvima, imovini ili приходima. Stoga je zanimljivija odredba prema kojoj se vrijednost imovine utvrđuje vještačenjem prema odredbama parničnog postupka o osiguranju dokaza (članak 49. Zakona). Neka pitanja ostaju otvorena kada je riječ o provođenju vještačenja. U svakom slučaju Ured je ovlašten predložiti vještačenje, a sud donosi odluku o tome hoće li se vještačenje obaviti ili ne, kome će vještačenje povjeriti i slično.⁴¹ Međutim, u Zakonu se spominje samo "vještačenje imovine", dok se ništa ne govori o vještačenju sredstava ili prihoda, a i ta vještačenja mogu biti od iznimnog značenja. Vjerojatno neće biti zapreke da se po potrebi odredi i vještačenje imovine ili prihoda (naravno, ako to bude sporno, jer se nesporne okolnosti ne vještače).

Osim toga, iskustvo, a i sam način određivanja vještaka, govori o tome da je vrlo teško održati tajnim neke podatke koje je potrebno vještačiti (pa čak i same rezultate vještačenja). Primijene li se doslovno odredbe Zakona o parničnom postupku, teško će biti izbjeći upoznavanje protivnika s određenim vještačenjem, objektom, svrhom i rezultatima vještačenja. Na taj način ozbiljno može biti ugrožen cjelokupan koncept tajnog, brzog i učinkovitog postupka osiguranja radi prisilnog oduzimanja. Naime, vještačenje će biti određeno u fazi prikupljanja određenih podataka, u svrhu donošenja odluke o mjeri osiguranja, pa

⁴⁰ Članak 13. stavak 1. Ovršnog zakona: "*U ovršnom postupku i postupku osiguranja sud je dužan postupati hitno.*"

⁴¹ Stoga su vrlo važni kvalitetni podaci koji se prikupljaju u Poreznoj upravi jer, kako je prije navedeno, oni mogu vrijednost imovine, prihoda ili sredstava utvrđivati i vještačenjem, pa će dakle to biti vrlo ozbiljna procjena vrijednosti.

čim se sazna za takvu namjeru Ureda, mogu se poduzimati i određene mjere da se spriječe posljedice donošenja takve mjere.

Kako je propisano da Ured može od građana prikupljati potrebne podatke, u članku 49. stavku 3. Zakona predviđa se da fizička osoba mora Uredu predati sve "isprave i dokaze o izvorima stjecanja ostvarenih dohodaka i prihoda po bilo kojoj osnovi". Tim člankom predviđena je i "kaznena odredba" u slučaju da građani ne postupe na taj način, a po zahtjevu Ureda. Naime u tom slučaju Ured će od suda zatražiti "primjenu mjere" (bilo bi bolje: "mjera") iz članka 218. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku.⁴²

3.5. Pretpostavke za donošenje mjera osiguranja

Zakonom su taksativno određene pretpostavke kojih je postojanje potrebno utvrditi da bi sud odredio mjeru osiguranja.⁴³ U svakom slučaju, ti uvjeti moraju biti ispunjeni. Što se tiče "osnova sumnje" da su sredstva, imovina ili prihod ostvareni kaznenim djelom, vidi se da upotrebom tog termina Zakon smatra da je i blaži oblik sumnje dostatan za udovoljenje zahtjevu. Na taj način pogoduje se Uredu, jer je potrebno ukazati na one podatke koji opravdavaju ovaj blaži, jednostavniji oblik sumnje da bi se postigla mjera osiguranja. Dakle, Zakonom se ne traži takva kakvoća sumnje kao što je "osnovana sumnja", kakva je potrebna za neke konkretne faze kaznenog postupka (provođenje istrage, pritvor, podizanje optužnice i slično), već je dovoljno upozoriti na "osnove sumnje"⁴⁴. Pozor-

⁴² Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 110/97.; 27/98.; 58/99.; 112/99.; 58/02.; 143/02.; 62/03. (pročišćeni tekst), članak 218. stavak 2.: "Tko drži takve predmete, dužan ih je predati na zahtjev suda. Osoba koja ih odbije predati može se kazniti do 20.000,00 kuna, a u slučaju daljnjeg odbijanja može se zatvoriti. Zatvor traje do predaje predmeta ili do završetka kaznenog postupka, a najdulje mjesec dana. Na isti način postupit će se prema službenoj ili odgovornoj osobi u državnom tijelu ili pravnoj osobi".

⁴³ Članak 50. stavak 1. Zakona: "1. postoje osnove sumnje da su sredstva, prihod ili imovina izravno ili neizravno ostvareni kaznenim djelom iz članka 21. ovoga Zakona, 2. vrijednost tih sredstava, prihoda ili imovine prelazi ukupnu svotu od 100.000,00 kuna i 3. postoje osnove sumnje da će počinitelj kaznenog djela iz članka 21. ovoga Zakona prije započinjanja kaznenog postupka ili u njegovu tijeku onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje sredstava, prihoda ili imovine ostvarenih kaznenim djelom iz članka 21. ovoga Zakona.

⁴⁴ "Ako pojam 'osnova sumnje' tumačimo pravilima kriminalistike, radi se obično o indicijima. Njih, kako slijedi iz množine koju zakon rabi u tekstu, mora biti više, odnosno najmanje dva, i moraju se odnositi na određenu osobu ili više osoba." Davor Krapac, Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava, Narodne novine, Zagreb, 2003., str. 200.

"Osnove sumnje jesu vjerojatnost u polaznoj razini. To je minimalna vjerojatnost koja se zasniva na konkretnim okolnostima. Ona je pretpostavka, hipoteza o kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti, koja počiva na stvarnim okolnostima..." Berislav Pavišić i suradnici: Komentar Zakona o kaznenom postupku, Rijeka, 2000., str. 302.

nost treba obratiti i na ostavljanje šire mogućnosti međusobne veze između ostvarene imovine, sredstava ili prihoda i počinjenog kaznenog djela. Naime, navodi se da je potrebno utvrditi da postoji "izravna ili neizravna" veza s počinjenim kaznenim djelom, što otvara velik prostor predlagatelju mjera, ali isto tako i sudu pri donošenju odluke.

Mjera sigurnosti neće biti izrečena ako vrijednost sredstva imovine ili prihoda ne prelazi iznos od 100.000,00 kn. Riječ je o značajnoj odredbi, jer se na taj način postavlja granica, određuje limit, kako se ne bi prečesto inicirao taj postupak. Takav postupak, koji je iznimno osjetljiv (te započinje prije samog kaznenog postupka, kad prava protivnika mogu biti značajno reducirana), mora se inicirati samo u ozbiljnim slučajevima, u predmetima u kojima zaista postoji izražena bojazan da se značajna imovina, sredstava ili prihodi ostvaruju činjenjem kaznenih djela, a ne u svakom slučaju kad redovite posljedice činjenja kaznenog djela predstavlja ostvarenje bilo kakve imovine, sredstava ili prihoda.

Osim toga, da bi se prihvatila mjera osiguranja, potrebno je utvrditi postojanje i osnova sumnje da bi počinitelj kaznenog djela mogao u kasnijoj fazi onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje sredstava prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom. Bez obzira na to što se i u ovom slučaju zahtijevaju tek "osnove sumnje", nema dvojbe da se upravo taj uvjet pokazuje najstrožijim za dokazivanje. Ipak, treba imati na umu da se u konkretnom slučaju radi o primjeni odredbi Ovršnog zakona te da postoji određeni "ekvivalent"⁴⁵ u Ovršnom zakonu, koji se naziva "stupnjem vjerojatnosti", a koji je potrebno učiniti realnim da bi se ishodila privremena mjera osiguranja imovine.⁴⁶

Uspoređujući "osnove sumnje" koje se u pravilu pojavljuju kod nekih instituta kaznenog postupka (uhićenje, pretraga stana, izvidi kaznenih dijela, privre-

⁴⁵ Vrlo slobodnom interpretacijom moglo bi se kazati da "osnove sumnje" iz kaznenog postupka odgovaraju "stupnju vjerojatnosti" kakav se spominje u Ovršnom zakonu.

⁴⁶ Članak 296. Ovršnog zakona (odnosi se na novčana potraživanja): "(1) Privremena mjera radi osiguranja novčane tražbine može se odrediti ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati. (2) Predlagatelj osiguranja ne mora dokazivati opasnost iz stavka 1. ovoga članka ako učini vjerojatnim da bi predloženom mjerom protivnik osiguranja pretrpio samo neznatnu štetu. (3) Smatra se da opasnost iz stavka 1. ovoga članka postoji ako bi se tražbina imala ostvariti u inozemstvu".

Članak 298. Ovršnog zakona (odnosi se na nenovčana potraživanja): "(1) Radi osiguranja nenovčane tražbine može se odrediti privremena mjera ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje svoje tražbine, zatim: 1. ako učini vjerojatnom i opasnost da bi bez takve mjere protivnik osiguranja spriječilo ili znatno otežao ostvarenje tražbine, osobito time što bi promijenio postojeće stanje stvari, ili 2. ako učini vjerojatnim da je mjera potrebna da bi se spriječilo nasilje ili nastanak nenadoknadive štete koja prijeti. (2) Odredbe članka 296. stavka 2. i 3. ovoga Zakona primjenjuju se i pri određivanju privremenih mjera radi osiguranja nenovčanih tražbina".

meno ograničenje ustavnih prava i sloboda), sa "stupnjem vjerojatnosti" koji je potrebno utvrditi prema odredbama Ovršnog zakona, ipak se pruža velika mogućnost za uspješno prezentiranje stvarne sumnje na počinjenje kaznenog djela, porijeklo imovine, sredstava ili prihoda i opasnosti od onemogućavanja / otežavanja kasnijeg oduzimanja te imovine.

3.6. Sadržaj zahtjeva/prijedloga Ureda za pokretanje postupka radi donošenja mjere osiguranja

Člankom 51. Zakona propisuje se sadržaj "zahtjeva" kojim Ured pokreće postupak radi donošenja mjere osiguranja. Primjetna je terminološka neujednačenost, jer se u ovom slučaju spominje "zahtjev", dok se u članku 50. stavku 1. Zakona ističe kako će sud postupati po "prijedlogu" Ureda. Ima li se u vidu da Zakon i na drugim mjestima spominje "prijedlog"⁴⁷, vjerojatno je do spominjanja "zahtjeva" došlo omaškom ili nedovoljnom pažnjom te bi zaista trebalo upotrebljavati "prijedlog" kao naziv podneska Ureda kojim pokreće postupak radi donošenja mjere osiguranja.

Upozoravajući na terminološku nedosljednost, treba spomenuti i na navod iz članka 51. stavka 1. točke 4. i stavka 6. Zakona u kojima se spominje "protivnik osiguranja". Riječ je o terminu karakterističnom za Ovršni zakon, međutim, to je u suprotnosti s odredbom članka 45. stavka 1. točke 1. Zakona (u kojemu je navedeno značenje izraza upotrijebljenih u Zakonu), jer se u njemu ta stranka označuje kao "protivnik".

U svakom slučaju, prijedlog mora sadržavati "kratki činjenični opis kaznenog djela i njegov zakonski naziv". To zvuči jednostavno, međutim uzmu li se u obzir vrijeme i okolnosti pod kojima se može očekivati podnošenje prijedloga, očito je da to neće uvijek biti lako. Kad se znaju okolnosti na temelju kojih se može napraviti "kratki činjenični opis" te jasno označiti zakonski naziv kaznenog djela, onda je to gotovo pa dovoljno i za iniciranje kaznenog postupka. Češća je situacija da tek sredstva ili imovina i prihodi upućuju na nezakonitost stjecanja, pa sve do stjecanja mogućim činjenjem kaznenog djela, ali je to teško obuhvatiti "kratkim činjeničnim opisom". Posebno je to izraženo u sferi kaznenih djela iz područja gospodarstva.

⁴⁷ U članku 15. stavku 1. točki 2. Zakona navodi se: (odjel tužitelja)...*"predlaže primjenu mjera osiguranja"*, dok se u članku 55. stavku 1. Zakona navodi da će *"sudac na prijedlog protivnika ukinuti mjeru osiguranja..."*. Dakle, kad se spominje mjera osiguranja, u Zakonu se redovito upotrebljava izraz "prijedlog", dok se "zahtjev" upotrebljava u nekim drugim situacijama: npr. prema članku 41. stavku 1. Zakona, na zahtjev ravnatelja sudac donosi odluku o primjeni mjera iz članka 180. ZKP, ili pak, prema članku 42.a stavku 1. Zakona, Ured zahtjevom traži određene podatke od banaka.

Prijedlog mora sadržavati i opis sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom (i to kaznenim djelom iz nadležnosti Ureda). Očito je da će se u sastavljanju tog dijela prijedloga trebati početi od svega onoga što je prethodno utvrđeno traganjem. Po svemu će biti jako bitno kvalitetno procijeniti pravi trenutak za podnošenje tog prijedloga. Naime, sve do podnošenja tog prijedloga može se računati na tajnost postupanja, pa prema tome postoji i bolja mogućnost pribavljanja podataka, dok će nakon stavljanja prijedloga te posebno nakon donošenja mjere, koja se dostavlja protivniku, biti jako teško zamrzavati i naknadno pronađena sredstva, imovinu ili prihode. Stoga je pravodobnost u podnošenju prijedloga jako bitna.

Da bi mjera osiguranja bila donesena te da bi bila izvediva, potrebno je da prijedlog sadržava i podatke o pravnoj ili fizičkoj osobi koja ta sredstva, prihode ili imovinu drži. Jasno je da bez tih podataka nije moguće donijeti kvalitetnu mjeru.

U prijedlogu moraju biti navedeni i razlozi o sumnji (Zakon na ovom mjestu ne spominje "osnove sumnje") da su sredstva, imovina ili prihodi izravno ili neizravno povezani s počinjenjem kaznenih djela te razlozi koji upućuju na vjerojatnost da bi protivnik mogao onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje takvih sredstava, imovine ili prihoda.

3.7. Mjere osiguranja koje sud donosi radi osiguranja prisilnog oduzimanja sredstava, imovine ili prihoda, u čiju se korist donosi mjera te učinak donesenog rješenja

Govoreći o mjerama osiguranja koje sud može donijeti u postupku osiguranja oduzimanja sredstava, imovine ili prihoda, u članku 44. stavku 1. Zakona navodi se da sud može donijeti neku od prethodnih ili privremenih mjera (koje naziva mjerama osiguranja) kojima bi se osiguralo prisilno oduzimanje. Neka od tih mjera bit će određena sukladno odredbama Ovršnog zakona. I u članku 50. stavku 2. Zakona ističe se da sud može donijeti jednu ili više mjera iz Ovršnog zakona, s tim što se navode samo neke mjere te se ostavlja mogućnost suda da primijeni i neku drugu mjeru (koja bi bila primjenjiva prema odredbama Ovršnog zakona), ako to smatra svrhovitim.⁴⁸ Prema tome, sud može po potrebi

⁴⁸ Članak 50. stavak 2. Zakona: "Kao mjeru osiguranja iz stavka 1. ovoga članka sud može odrediti jednu ili više od mjera iz Ovršnog zakona, a osobito:

1. zabilježbu založnoga prava na nekretnini protivnika ili na pravu uknjiženom na nekretnini,
2. koju od mjera osiguranja pljenidbom nekretnina koje nisu upisane u zemljišne knjige, pljenidbom ili čuvanjem ili upravom nad pokretnim stvarima, novčane tražbine, primanja iz ugovora o radu ili službe te svih drugih imovinskih ili materijalnih prava kao i pljenidbu isprava o dionici i drugih vrijednosnih papira protivnika,

odrediti i neku drugu prethodnu ili privremenu mjeru sukladno odredbama Ovršnog zakona.⁴⁹ Od prethodnih mjera u obzir bi dolazile sljedeće mjere (članak 287. stavci 1. i 2. u vezi s člankom 262. Ovršnog zakona):

- pljenidba dijela mirovine, invalidnine ili naknade izgubljene zarade,
- pljenidba tražbine koju protivnik ima na računu banke ili na štednoj knjižici,
- pljenidba tražbine da se predaju ili isporuče pokretne stvari ili da se preda nekretnina te
- pljenidba dionica za koje je izdana isprava o dionici te udjela odnosno poslovnih udjela u trgovačkim društvima.

Što se tiče privremenih mjera, sud bi mogao izabrati neku od ovih mjera navedenih u članku 297. Ovršnog zakona:

- zabrana protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanje tih stvari i njihovo povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,
- oduzimanje i polaganje gotovoga novca, vrijednosnih papira i sl. u sud, odnosno kod javnoga bilježnika,
- zabrana protivniku osiguranja otuđenja ili opterećenja svoje nekretnine ili stvarnih prava koja su na nekretnini uknjižena u njegovu korist, uz zabilježbu te zabrane u zemljišnu knjigu,
- zabrana dužniku protivnika osiguranja da dobrovoljno ispuni svoju obvezu protivniku osiguranja te zabrana protivniku osiguranja da primi ispunjenje te obveze odnosno da raspolaže svojim tražbinama.

Prema tome, sud ima širok izbor mogućnosti odabira najprikladnije mjere. Ostaje međutim pitanje treba li u prijedlogu biti i predložena konkretna mjera osiguranja, ili će pak sud prema vlastitom nahođenju odlučiti koju mjeru osiguranja smatra najprihvatljivijom. Prema Zakonu nema zapreke da se u prijedlogu navede i mjera osiguranja čije se donošenje predlaže, međutim, i bez takvog konkretnog prijedloga, to neće biti zapreka da sud sam odluči o vrsti mjere osiguranja.⁵⁰

Praksa je pokazala da postoje posebne poteškoće u komuniciranju s bankama, i to ne samo u pogledu prikupljanja podataka, već i u provođenju odluka kojima je cilj "zamrzavanje". Stoga je posljednjim izmjenama Zakona pružena mogućnost istražnom sucu da u slučaju kad ocijeni da postoji bojazan da se prisilno oduzimanje prihoda koji se nalaze na bankovnim računima neće moći osigurati,

3. zabranu banci ili pravnoj osobi koja obavlja poslove platnoga prometa da protivniku ili trećoj osobi po njegovom nalogu, isplati s njegova računa novčani iznos za koji je određena mjera osiguranja. Taj iznos ne može se prenijeti s toga računa dok zabrana traje."

⁴⁹ Prethodne mjere navedene su u glavi XXX. Ovršnog zakona, a privremene mjere u glavi XXXI. Ovršnog zakona.

⁵⁰ D. Kos, D. Tripalo, str. 76.

ili će biti povezano s nerazmjernim poteškoćama, može izdati nalog banci kojom se zabranjuje *"banci ili pravnoj osobi koja obavlja poslove platnoga prometa da protivniku ili trećoj osobi po njegovom nalogu, isplati s njegova računa novčani iznos za koji je određena mjera osiguranja. Taj iznos ne može se prenijeti s toga računa dok zabrana traje"*. Takva zabrana stupa na snagu izdavanjem naloga i traje do donošenja rješenja o mjeri osiguranja.

Nema dvojbe da istražni sudac neće samoinicijativno izdati takav nalog. I u tom slučaju netko će trebati upoznati istražnog suca s navedenim bojaznima, ali i osnovama sumnje, prihodima, kaznenim djelom i slično. To će u svakom slučaju biti Ured, a i sam podnesak trebao bi u bitnom sadržavati sve ono što sadržava i prijedlog za pokretanje postupka radi donošenja mjere sigurnosti.

Zakonom je propisano da se mjere osiguranja određuju u korist Republike Hrvatske, ili pak pravne osobe koju odredi ministar pravosuđa. Odredba je u suglasnosti s odredbom iz članka 45. stavka 1. točke 6. Zakona, u kojoj se ističe kako se sredstva osiguravanju u "korist državnog proračuna".

Učinak mjere osiguranja vidi se iz odredbe prema kojoj je bilo koja radnja koju protivnik poduzme protivno (dakle i nakon) određene mjere bez pravnog učinka. Upravo se u takvoj odredbi i očituju učinci "zamrzavanja". Dakle, protivnik se onemogućuje u bilo kakvom daljnjem poslu s imovinom, sredstvima ili prihodima koji su zahvaćeni mjerom osiguranja.

Kako se nad protivnikom može odrediti stečaj, Zakonom je propisano da se vrijednost sredstava ili iznos prihoda ili koristi, koja je navedena u rješenju o mjeri sigurnosti, smatra dospjelim iznosom na kojemu postoji pravo razlučenog (odvojenog) namirenja.⁵¹ Na taj način štite se prava osobe u čiju je korist done-sena mjera sigurnosti (Republike Hrvatske) od neizvjesnosti namirenja u stečajnom postupku.

3.8. Rokovi u postupku donošenja i trajanja mjera osiguranja i dostava rješenja

Sud će mjeru osiguranja donijeti odmah, a najkasnije u roku od 12 sati nakon primitka zahtjeva predlagatelja.⁵² Tako kratki rokovi po svemu su suglasni naravi postupka, kao i samom predmetu, tj. potrebi da se brzo i učinkovito onemogući bilo kakva manipulacija sredstvima, imovinom ili prihodima, koje bi posljedica mogla biti kasnija nemogućnost oduzimanja. Međutim, riječ je o instruktivnom roku.

Rješenje kojim je donesena mjera sigurnosti ostaje na snazi najdulje do proteka roka od dvadeset i jednog dana nakon njegova donošenja, ili pak do

⁵¹ Članak 51. stavak 6. Zakona.

⁵² Članak 51. stavak 2. Zakona.

donošenja odluke o žalbi (ako se žalba prihvaća te se ukida rješenje, inače, u slučaju potvrde odluke, rješenje ostaje na snazi). U svakom slučaju, mjera osiguranja ostaje na snazi do odluke kaznenog suda o oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom. Prije proteka roka od dvadeset i jednog dana sud će održati ročište za potvrdu tog rješenja. U slučaju potvrde rješenja, trajanje mjere sigurnosti može se produljiti za šest mjeseci, s tim što ukupno trajanje produljenja ne može iznositi više od godinu dana.⁵³ Sud će odrediti produljenje trajanja mjere sigurnosti ako se nisu promijenile okolnosti pod kojima je određena. Ta odluka o produljenju donijet će se najkasnije tri dana prije isteka vremena na koji je mjera određena.⁵⁴

Rokovi se, suglasno odredbi članka 51. stavka 4. Zakona, računaju od donošenja rješenja, pa prema tome i u slučaju produljenja rokova. Ukupno trajanje rokova računat će se uvijek od dana donošenja rješenja.⁵⁵ I rok za žalbu računa se od dana donošenja te se stranke mogu žaliti u roku od tri dana.⁵⁶ Takvo trajanje roka u većoj mjeri upućuje na kaznene postupovne odredbe, gdje je opći žalbeni rok tri dana, nego što upućuje na odredbe Ovršnog zakona, u kojem bi slučaju rok iznosio osam dana. Međutim, i ta odredba upućuje na hitnost postupka.

Isti rok (u trajanju od tri dana) ostavljen je nezadovoljnoj stranci i za izjavljivanje žalbe protiv odluke suda koja bude donesena u fazi "ispitivanja" donesenog rješenja o mjeri osiguranja, koji se postupak pokreće po službenoj dužnosti.

Rješenje o mjeri osiguranja dostavlja se protivniku, banci i drugim osobama koje se bave platnim prometom te po potrebi i drugim državnim tijelima.⁵⁷ Rješenje mora biti obrazloženo, a to bi i inače trebao biti pravni standard koji je potrebno poštovati. U svakom slučaju, bez obzira na to što se to izrijeком ne spominje, rješenje će se dostaviti i predlagatelju, dakle Uredu.

⁵³ Članak 52. stavci 1., 4. i 5. Zakona. To treba dovesti i u vezu s člankom 55. stavkom 1. Zakona, u kojem se ističe da će sud na prijedlog protivnika ukinuti mjeru osiguranja ako kazneni postupak nije pokrenut ili započet u roku od godine dana od donošenja mjere. Bez obzira na to što se ističe kako će takvu odluku sud donijeti po prijedlogu protivnika, ipak bi smisleno ostalim odredbama Zakona o najduljem trajanju te mjere sud morao i po službenoj dužnosti ukinuti tu mjeru osiguranja protekom roka, dakle i bez prijedloga protivnika.

⁵⁴ Članak 54. Zakona.

⁵⁵ Članak 53. Zakona.

⁵⁶ Računanje roka može stvoriti određene nejasnoće: zašto se rok računa od donošenja, a ne od dostavljanja rješenja? Znači li to da rješenje može postati pravomoćno i ako se ne dostavi strankama? Kako žalba nema suspenzivno djelovanje, to je bilo prihvatljivije rješenje da se rok računa od trenutka dostavljanja.

⁵⁷ Članak 51. stavak 5. Zakona.

3.9. Sadržaj rješenja o određivanju mjere osiguranja

Prema odredbi članka 51. stavka 2. Zakona, mjera osiguranja određuje se rješenjem u kojemu će biti označena vrijednost sredstava odnosno iznosa prihoda ili koristi imovine ostvarene kaznenim djelom. Sadržavat će i vremenski rok na koji se mjera odnosi. Isto tako, u rješenju se može odrediti da se mjera ne odnosi na dio prihoda ili imovine, prema kojima bi se mogla primijeniti pravila o zaštiti poštenog stjecatelja.⁵⁸ Naravno, rješenje će sadržavati i naziv mjere koja je određena, a prije je istaknuto da treba sadržavati i obrazloženje. U obrazloženju će trebati dati razloge o osnovama sumnje da bi sredstva, imovina ili prihodi mogli izravno ili neizravno potjecati od počinjenja kaznenog djela, kao i na temelju čega se smatra utvrđenim postojanje vjerojatnosti da bi protivnik mogao onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje sredstava, imovine ili prihoda.

Može se dakle primijetiti da rješenje u bitnom koorespondinira podnesenom prijedlogu predlagatelja. Stoga je očito da bez kvalitetnog prijedloga nema ni kvalitetnog rješenja. To posebno što će rješenje morati sadržavati označenu vrijednost, koju neće svaki put biti jednostavno navesti. Prije je ukazano na dvojbe oko predlaganja i izvođenja vještačenja (suglasno odredbama Zakona o parničnom postupku), pa su stoga i to zapreke s kojima će se susretati sud pri donošenju rješenja. A rokovi za donošenje tog rješenja su zaista veoma kratki te donošenju rješenja ne prethodi postupak u kojemu bi se mogle utvrđivati odlučujuće činjenice.

3.10. Ispitivanje rješenja o mjerama osiguranja

Imajući u vidu jednostranost postupka koji je prethodio donošenju rješenja (a riječ je zapravo o prihvaćanju prijedloga predlagatelja), u Zakonu postoje mehanizmi putem kojih se rješenje o mjeri osiguranja može ispitati te na taj način omogućiti protivniku da istakne svoje prigovore, ospori valjanost rješenja i tako koliko-toliko ravnopravno sudjeluje u postupku. Stoga ispitivanje rješenja može imati kao posljedicu i ukidanje tog rješenja. To su i neki od razloga zbog čega nije najsretniji zakonski izričaj o "ročištu za potvrdu donesenog rješenja". Upitno je što može očekivati protivnik na takvom ročištu. To je ipak samo terminološka nespretnost, jer Zakon jasno navodi da se nakon saslušanja stranaka rješenje može ukinuti.

⁵⁸ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine, br. 91/96.; 68/98.; 137/99.; 22/00.; 73/00.; 14/01.). Stjecanje od ne vlasnika regulirano je odredbom članka 118.

Taj se postupak vodi po službenoj dužnosti, a teško će biti ne dopustiti izvođenje i nekih drugih radnji osim saslušanja stranaka. Također, ostaje otvoreno pitanje mogućnosti suda da preinači rješenje o mjeri osiguranja. Prema zakonskom tekstu ("*sud će ukinuti ili potvrditi rješenje*"), to ne bi bilo moguće, ali nije teško zamisliti situaciju u kojoj bi protivnik uspio dokazati da nije opravdano mjerom obuhvatiti cjelokupnu imovinu, već samo dio, a to bi zahtijevalo preinačavanje.

Kada se zna po kojim će okolnostima sud ukinuti rješenje,⁵⁹ jasno je da protivnik mora ponuditi argumente koji će naprosto biti suprotnog predznaka u odnosu na navode iz prijedloga Ureda. Dakle, protivnik mora učiniti vjerojatnim da nije riječ o predloženom iznosu, on mora dokazati vjerodostojnost svojih sredstava, imovine ili prihoda, i on mora otkloniti sumnje u počinjenje kaznenog djela ili namjeru onemogućavanja/otežavanja oduzimanja.

Ako protivnik svojim tvrdnjama ne dovede u pitanje odluku o mjeri osiguranja, sud će potvrditi rješenje te u tom slučaju može i produljiti rok trajanja, kako je to prije navedeno. U svakom slučaju, nezadovoljna stranka može izjaviti žalbu. U slučaju ukidanja rješenja, sud može izdati nalog pravnoj osobi koja obavlja poslove pravnog prometa da protivniku ili trećoj osobi, na temelju naloga protivnika, uskrati isplatu onolikog novčanog iznosa za koji je bila određena mjera osiguranja⁶⁰. Po svemu, riječ je o zaštiti predlagatelja, tj. o sprječavanju protivnika da raspolaže приходима, imovinom ili sredstvima do donošenja nove odluke po ukidnom rješenju.

3.11. Teret dokazivanja

Posebnu pozornost potrebno je obratiti odredbama Zakona u kojima se obrađuje teret dokazivanja u postupku donošenja mjere odnosno u postupanju suda glede ispitivanja opravdanosti donesene mjere.

⁵⁹ Članak 52. stavak 3. Zakona: "*(3) Sud će ukinuti mjeru osiguranja ako:*

1. protivnik učini vjerojatnim da vrijednost sredstva, prihoda ili imovine iz članka 50. stavka 1. točke 2. ne prelazi 100.000,00 kuna,

2. protivnik vjerodostojnim ispravama dokaže zakonitost svojih izvora sredstava, prihoda ili imovine,

3. protivnik učini vjerojatnim da sredstva, prihod ili imovina ne predstavljaju onu iz članka 50. stavka 1. točke 1. ovoga Zakona niti su pribavljena, u cijelosti ili djelomice, prikrivanjem izvora protupravno pribavljenih sredstava, prihoda ili imovine, ili da ne postoji opasnost da će protivnik osiguranja onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje imovine, sredstava ili prihoda."

⁶⁰ U članku 53. Zakona spominje se samo "privremena mjera" kao mjera osiguranja, iako nema zapreke da to bude i neka od prethodnih mjera. Vjerojatno se radi samo o omašci pri pisanju.

U početnoj fazi, u vrijeme podnošenje prijedloga radi određivanja mjere osiguranja, teret dokazivanja po svemu je na predlagatelju. On mora sastaviti kvalitetan prijedlog, valjano ga obrazložiti, i to sve one bitne komponente prijedloga na koje Zakon ukazuje. Ako bude uspješan, sud će donijeti rješenje o određivanju mjere osiguranja.

U ovoj fazi (a još nema kaznenog postupka) predlagatelj je u povoljnijem položaju, jer sada treba dokazati tek osnove sumnje, dakle niži oblik sumnje da je počinjeno kazneno djelo, da su imovina, sredstva ili prihodi u vezi s tim djelom i da postoji vjerojatnost onemogućavanja/otežavanja oduzimanja imovinske koristi. Koliko je god to povoljno za predlagatelja u tom trenutku, to u sebi nosi i ozbiljne opasnosti. Ta mjera osiguranja može trajati jako dugo vremena (do godine dana), u tom razdoblju protivnik je onemogućen u korištenju, upotrebljavanju, pravnim poslovima i različitim oblicima zarade nad svojim sredstvima, imovinom ili prihodima, pa prema tome može trpjeti i znatnu štetu.

O oduzimanju zamrznute imovine, prihoda ili sredstava odlučivat će se tijekom kaznenog postupka, u kojem će predlagatelj (Ured, tužitelj) trebati ponuditi znatno čvršće dokaze te dokazati da je kazneno djelo počinjeno, u kojem opsegu su sredstva, imovina ili prihodi ostvareni kaznenim djelom i slično. To će biti potrebno utvrditi s potpunom sigurnošću, jer se samo na taj način može doći do pravomoćne presude. Očito je da postoji iznimna razlika u kakvoći sumnje, ona koja je potrebna za predlaganje mjere osiguranja, od utvrđenja pravomoćnom presudom da je kazneno djelo počinjeno. U slučaju da sud ne prihvati prijedlog tužitelja za pravomoćnim oduzimanjem sredstava, imovine i prihoda koji su bili obuhvaćeni privremenom mjerom, protivnik (okrivljenik) ima pravo na naknadu štete. Ima li se na umu vrijednosni limit da bi se uopće moglo primjeniti mjeru osiguranja, očito je da bi i vrijednost predmeta spora radi naknade štete bila značajna.

Prema tome, teret dokazivanja u vrijeme podnošenja prijedloga na strani je predlagatelja, Ureda, ali tada je potrebno dokazati tek osnove sumnje.

Naprotiv, u postupku koji sud pokreće radi ispitivanja opravdanosti donesene mjere osiguranja, teret dokazivanja je na protivniku. On mora dokazati da se nisu ispunili uvjeti za donošenje mjere, između ostalog i vjerodostojnim ispravama o zakonitosti imovine, sredstava ili prihoda. A to nije tako jednostavno ako se ima na umu što su vjerodostojne isprave prema Ovršnom zakonu.⁶¹ Objektivno, to će mu biti puno teže dokazati u tom postupku (prije početka kaznenog postupka) kad ga ne štite brojni instituti kaznenog prava, nego u

⁶¹ Članak 28. stavak 1. Ovršnog zakona: "Vjerodostojna isprava je, prema ovom Zakonu, račun, mjenica i ček s protestom i povratnim računima kad je to potrebno za zasnivanje tražbine, javna isprava, izvadak iz poslovnih knjiga, po zakonu ovjerovljena privatna isprava te isprava koja se po posebnim propisima smatra javnom ispravom. Računom se smatra i obračun kamata."

kasnijem, kaznenom postupku, jer tada ne bi morao dokazivati te okolnosti, već bi teret dokazivanja bio na tužitelju.

Upravo polazeći od takvih zamki u postupku oduzimanja, ali uzimajući u obzir i iznimnu opasnost od korupcije i organiziranog kriminaliteta za pravnu sigurnost cjelokupnog društva, brojna su evropska zakonodavstva unijela značajne novine u reguliranju ove materije.⁶² Tako se najprije dopušta redukcija dokaznih standarda u fazi predlaganja mjere osiguranja i donošenja rješenja, a nakon toga dolazi do inverzije dokazivanja, tj. teret dokazivanja prelazi na protivnika. To je ono što je u bitnom prihvaćeno i u Zakonu. Međutim, neka zakonodavstva (Njemačka) idu i dalje te dolazi do proširenog oduzimanja ne samo u postupku osiguranja oduzimanja već i u oduzimanju imovinske koristi u kaznenom postupku. Naime, tužitelju se dopušta da uputi samo na pretpostavku o povezanosti imovine, prihoda ili sredstava i kaznenog djela te će sud biti u mogućnosti primijeniti oduzimanje svega što potječe od počinjenja kaznenog djela (iako postoji pretpostavka koja može upućivati i na neko drugo djelo, a ne ono koje je predmet postupka). Da bi se to ostvarilo, potrebno je utvrditi da okrivljenik jest ostvario obilježja nekog kaznenog djela te da predmeti, prihodi ili imovina potječu od tog ili nekog drugog kaznenog djela u vezi s tim kaznenim djelom. Od tog trenutka okrivljenik treba dokazivati zakonitost pribavljanja imovine, sredstava ili prihoda.⁶³

Očito je da se primjena takvog proširenog oduzimanja mora dovoditi u vezu s brojnim standardima zaštite prava okrivljenja. Međutim, još su izraženiji problemi vezani uz organizirani kriminalitet. Stoga je radna skupina za izmjenu odredbi Kaznenog zakona i predložila izmjenu članka 82. Kaznenog zakona, i to u smislu prihvaćanja takvog proširenog oduzimanja.⁶⁴

3.12. Prava oštećenika

O pravu oštećenika da zaštiti svoje interese govori se u čl. 52. stavku 6. Zakona, dakle u onim odredbama koje se odnose na obvezu suda da ispituje

⁶² E. Ivičević, str. 113.

⁶³ Elizabeta Ivičević, Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom u slučajevima organiziranog kriminala – osvrt na problematiku redukcije dokaznog standarda i inverzije tereta dokazivanja, Hrvatska pravna revija, kolovoz 2004., str.104.

⁶⁴ Radna skupina napravila je prijedlog i on je već u uobičajenoj proceduri. Prihvaćanjem tog prijedloga do oduzimanja imovinske koristi moglo bi doći i u kaznenom postupku već i na temelju sumnje i za ono što nije dokazano kao radnja počinjenja kaznenog djela, ali se nalazi u odgovarajućem vremenskom odnosu s kaznenim djelom za koje je utvrđeno da je počinjeno. Tekst nacrtu članka 82. KZ glasi: *“Kao imovinska korist iz stavka 1. ovoga članka smatra se i ona korist koju je ostvarila grupa ljudi ili zločinačka organizacija koja je u vremenskoj povezanosti s počinjenim kaznenim djelom i za koju se osnovano može smatrati da potječe od tog djela, jer se njezino zakonito porijeklo ne može utvrditi.”*

doneseno rješenje o određivanju mjere osiguranja te da produljuje trajanje određene mjere osiguranja. Ako u tom razdoblju, do proteka roka od dvadeset i jednog dana, bude pokrenut kazneni postupak, u tom slučaju sud će o održavanju ročišta (radi ispitivanja opravdanosti mjere osiguranja) obavijestiti oštećenika. U pozivu za to ročište upoznat će ga s pravom na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva.

Osim stavljanja imovinskopravnog zahtjeva, oštećenik na tom ročištu može predložiti i određivanje privremene mjere osiguranja postavljenog imovinskopravnog zahtjeva. I pri odlučivanju o tom prijedlogu primjenjivat će se odredbe Ovršnog zahtjeva.

Ako je već pokrenut kazneni postupak, u tom slučaju oštećenik može i suglasno odredbama Zakona o kaznenom postupku predložiti određivanje privremene mjere osiguranja svoga zahtjeva. I u tom će se slučaju glede donošenja te mjere primjenjivati odredbe Ovršnog zakona.⁶⁵

3.13. Ukidanje mjere osiguranja na prijedlog protivnika i pravo protivnika na naknadu štete

Mjera osiguranja može se ukinuti tijekom ispitivanja opravdanosti donesenog rješenja. U svakom slučaju, ta mjera mora prestati ako se u roku od jedne godine nakon donošenja te mjere ne pokrene kazneni postupak, dakle ako tužitelj ne uputi sudu takav akt koji je usmjeren na kazneni progon okrivljenika. Tu odluku sud bi morao donijeti po službenoj dužnosti, dakle i bez prijedloga protivnika, a svakako je pravo protivnika da protekom tog roka stavi prijedlog sudu radi ukidanja te mjere i sud će donijeti takvu odluku.

Prema tome, ne bi trebalo biti dvojbe oko donošenja te odluke. U Zakonu se međutim ne spominje pravo protivnika na podnošenje prijedloga za ukidanje mjere i prije proteka roka od godine dana. Ne bi trebala postojati zapreka da protivnik može staviti takav prijedlog i prije isteka roka. Ako se razmotri odredba iz članka 52. Zakona (koja se odnosi na ispitivanje opravdanosti rješenja o mjeri osiguranja), moglo bi se zaključiti da sud ispituje tu odluku prvi put do isteka roka od dvadeset i jednog dana nakon donošenja rješenja, potom prije isteka roka od šest mjeseci, i to bi bilo sve, jer nakon toga može donijeti odluku o produljenju trajanja mjere do ukupno godine dana, kad se mjera mora ukinuti, ako prije ne dođe do pokretanja kaznenog postupka. Naravno, sud može taj rok

⁶⁵ Članak 136. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku: *“Na prijedlog ovlaštenih osoba (članak 128.) mogu se u kaznenom postupku prema odredbama koje vrijede za ovršni postupak odrediti privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva nastalog zbog počinjenja kaznenog djela.”*

odrediti i u kraćem trajanju, ali se može dogoditi da rokovi traju neuobičajeno dugo.

Ako protivnik u ovom "međuvremenu" stavi prijedlog za ukidanjem mjere, to ne znači da sud i mora zakazati ročište, već će jednostavno, sukladno odredbama Ovršnog zakona, ocijeniti jesu li navodi iz prijedloga takvi da opravdavaju zakazivanje ročišta radi odlučivanja o rješenju, ili pak nisu. Ako ocijeni da navodi iz prijedloga ne dovode u pitanje opstojnost postojećeg rješenja, pa da dakle ni zakazivanje ročišta ne bi bilo svrhovito, sud ga i ne mora zakazati.

U slučaju ukidanja mjere osiguranja, ta će odluka biti dostavljena strankama (članak 55. stavak 2. Zakona), ali i bez obzira što se to u Zakonu ne spominje, bit će ju potrebno dostaviti i svim drugim osobama i ustanovama na koje se odnose odluke u postupku o određivanju ili ukidanju mjere osiguranja.

Zakon upućuje protivnika da može, u slučaju ukidanja mjere osiguranja, a zbog nepokretanje kaznenog postupka u propisanom roku, zatražiti naknadu štete po općim propisima, i to od predlagatelja.⁶⁶ Već je prije upozoreno na obvezu predlagatelja da dobro sastavi prijedlog radi donošenja mjere osiguranja i na sve posljedice koje mogu nastati u vezi s nepokretanjem postupka, dakle neprikupljanjem kvalitetnih dokaza o postojanju osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo. Posljedica može biti pokretanje postupka radi naknade štete. Naravno, taj postupak neće biti usmjeren protiv Ureda, već protiv Republike Hrvatske jer Ured nema stranačku sposobnost.

3.14. Međunarodna pravna pomoć

Prije je upozoreno na transgranične karakteristike organiziranog kriminaliteta. Stoga je Zakonom upozoreno na mogućnost da se zamrzavanje imovine provede i suglasno nekom od brojnih međunarodnih ugovora koje je potpisala Republika Hrvatska.⁶⁷ U tom slučaju osiguranje oduzimanja provest će se suglasno međunarodnom ugovoru i Zakonu. Ako postoji nerazmjer između odredbi međunarodnog ugovora i Zakona, primijenit će se, naravno, odredbe međunarodnog ugovora.

Odluku o donošenju mjere osiguranja donosi nadležni sud. Međutim, ako je potrebno pružiti određene obavijesti u vezi s prisilnim osiguranjem oduzimanja, takvoj zamolnici udovoljava ravnatelj Ureda.

⁶⁶ Članak 55. stavak 3. Zakona

⁶⁷ Članak 56. Zakona.

4. ZAKLJUČAK

Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminaliteta pruže kvalitetno uporište za učinkovito djelovanje Ureda u cilju identificiranja imovine, prihoda ili sredstava ostvarenih kaznenim djelom. Najnovijom organizacijom Ureda, stvaranjem uvjeta za kvalitetan rad analitičara, u Uredu se mogu stvoriti sustavne baze podataka koje se mogu koristiti u identifikaciji tih pitanja. Konačno, ni bankarske tajne više nisu neprijelazne prepreke koje mogu pružiti utočišta takvim sredstvima, imovini ili prihoda. Ured ima mogućnost zahtijevati i dobiti tražene podatke od svih državnih ustanova te drugih pravnih i fizičkih osoba.

Jednom kad se imovina, prihodi ili sredstva identificiraju, kad se dođe do informacija koje upućuju na osnove sumnje da bi bili ostvareni kaznenim djelom, Zakon pruža velike mogućnosti da se osigura oduzimanje takvih sredstva, prihoda ili imovine. Osiguranje se provodi po hitnom postupku, za postupak je nadležan sud, primjenjuju se odredbe Ovršnog zakona. Mjera osiguranja može trajati do godine dana, a sud će po službenoj dužnosti ispitivati opravdanost opstojnosti određene mjere sigurnosti. I po prijedlogu protivnika mjera se može ukinuti, ako protivnik pruži argumentirane tvrdnje o zakonitosti posjedovanja imovine, sredstava ili prihoda. Međutim, teret dokazivanja u tom postupku na strani je protivnika. Isto tako, u slučaju neosnovanog određivanja te mjere osiguranja, protivnik ima pravo na naknadu štete.

Ima li se na umu moguća efikasnost takvog postupka osiguranja oduzimanja imovine, bit će potrebno ozbiljno promisliti o prihvaćanju nekih pozitivnih svjetskih iskustava, prema kojima se teret dokazivanja zakonitosti posjedovanja sredstva, prihoda ili imovine i tijekom kaznenog postupka prenosi na okrivljenika, pa u slučaju kad on u povodu bilo kojeg kaznenog postupka ne može dokazati pošteno i zakonito stjecanje sredstva, imovine ili prihoda, a postoje okolnosti koje upućuju na vremensku i kriminalnu povezanost takvih sredstva, imovine ili prihoda s kaznenim djelom za koje je proglašen krivim, ona mu se po tom "proširenom oduzimanju" može oduzeti i u kaznenom postupku. Uostalom, takva izmjena Kaznenog zakona već je predložena.

PRILOZI ZA RADIONICE XVIII. SAVJETOVANJA

1. Traganje

1.1. Anonimna kaznena prijava

Ured je zaprimio anonimnan podnesak sljedećeg sadržaja (prijepis):

“Poštovani gospodine Uskok!

Piše vam poštenu hrvatski porezni obveznik koji više ne može trpiti nepravdu, lupeštinu, otimačine i opaćine koje su se raširile po Lijepoj našoj. A sve vam to rade četiri brata Marića, četiri jahača Apokalipse: Antonio, Stanko, Mojmir i Slobodan.

Nijedan nema završena ni četiri razreda osnovne škole, ali zato nema što drugo nemaju: svaki poduzeće: Primex, Duplex, Triplex i Quadriplex. A ovo četvrto je crnogorsko, jer stalno dolazi neki auto s njihovim tablicama i natpisom poduzeća na vratima. A svaki ima bar po četiri auta, i to su sve audijski, mercedesi, poršei i oni drugi skupi auti.

Sto posto su na drogama, oni to sigurno prodaju, jer kako su drugačije došli do novca. A i žene im se liče po privatnim bolnicama od ovisnosti, ali isto imaju zdravstvene recepte da ne plaćaju lijekove.

Prodaju oni i oružje, jer za svaki Blagdan iz njihova se dvorišta puca kao u Bagdadu. A veliko dvorište... a velika i kuća... a što ne bi bilo veliko kad je napravljeno bez dozvole i na državnom zemljištu. A kad su im rođendani, i dvorište je malo za limuzine, dolaze tada od saborskih zastupnika do komunalnih redara, načelnici iz policije, suci i tužitelji, inspektori i doktori, pravnici i advokati, a bome i gradonačelnik sa svojom svitom.

Njihovoj bahatosti nema kraja: kad oni voze ulicom, žene sklanjaju djecu u kuću, a mora bit da se i policija skriva. Više puta su imali prometne nezgode, ali nikada nisu bili krivi. Jednom ih je prometna policija prijavila da su krivi za nezgodu, ali su se na kraju policajci došli ispričati zbog toga.

E tada je bila predstava za cijelu ulicu: kako je prijavljena nezgoda, saznalo se da je auto od Mojmira bio pun onih plesačica iz Ukrajine, a nijedna nije imala papire. Vjerojatno ih oni ili prodaju ili su im svodnici. A u trgovini se pričalo da jednom kad im se pokvario kombi, da je iz njega istrčalo tridesetak Kineza i da su se svi razbježali po šumi, jer da su mislili da su stigli u Italiju.

Nikad nitko nije ni vidio ni čuo da njihova poduzeća nešto rade. Ne rade im ni žene, ni djeca. Nitko. A svi odlično žive, svi voze odlične aute. Više im žene troše na frizere nego poštena hrvatska obitelj na hranu i režije. Kažu mi ljudi što imaju rodbinu u Herceg Novom, da su to sve ugledni ljudi koje rade hotele, kockarnice i restorane po Crnoj Gori te da tamo imaju i poduzeće, “Quadriplex”.

Zato vas molim da vi to malo pogledate i začas ćete vidjeti da je sve ovo istina.

S vjerom u pravnu državu, pozdravlja vas iskreni Simpatizer“

1.2. Poduzimanje prvih radnji

Na koji način procijeniti je li riječ samo o prenapuhanoj priči, susjedskoj zavisti, osveti napuštene ljubavnice/ljubavnika ili supruge, novinarskoj patki ili je možda riječ o vrlo kvalitetnim informacijama?

Treba li već u ovom trenutku razmisliti o poduzimanju koraka kojima će se osigurati tajnost u poduzimanju prvih mjera? Hoće li ta tajnost ostati samo na razini Ureda ili se već sada mogu naznačiti mjere i prema “vanjskom svijetu”?

1.3. Provjera identiteta fizičkih osoba

Kako obaviti prvi identitet osoba? Hoće li podatke imati Odjel za istraživanje i dokumentaciju? Mogu li se zatražiti podaci od MUP-a? Kako? (Što je sa sumnjom o dobrim vezama prijavljenika i policije?) Je li moguće primijeniti odredbu članka 21.c stavka 2. Zakona o osnivanju Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (dalje: Zakona) (informatički sustav)?

Treba li obaviti i provjeru identiteta i ostalih osoba – članova obitelji? Da li već sada tražiti i poveznice s nekim drugim osobama?

Treba li u ovoj fazi tražiti podatke od drugih ustanova? Je li prerano?

1.4. Provjera identiteta pravnih osoba

Kako najbrže utvrditi stvarno postojanje navedenih tvrtki? Mogu li se podaci naći u programu “Poslovna Hrvatska”? Što je s internetom (www.pravosudje.hr), a što s registrom trgovačkih sudova? Je li korisno zatražiti povijesni izvadak iz registra Trgovačkog suda, i tko bi bio pogodan da to obavi (građanski odjel je svakodnevno na tom sudu)?

1.5. Podaci o identitetu osoba i tvrtki u bitnom točni, daljnji koraci

Na koji način provjeriti podatke o imovnom stanju? Da li samo braće ili i članova obitelji i koliko daleko (da li ljubavnice, prijatelji i slično)?

Kako provjeriti rezultate poslovanja tvrtki (bonitet)?

Koju državnu ustanovu primarno uključiti i u kolikoj mjeri? Porezna uprava, informatički sustav, u roku od nekoliko sati mogu se dobiti podaci o imovinskom stanju zanimljivih osoba i poslovnim rezultatima tvrtki. Zatražiti podatke za nekoliko godina.

Očekivani podaci su:

- jesu li fizičke osobe evidentirane kao porezni obveznici (s naslova prihoda od samostalne ili nesamostalne djelatnosti),
- s osnove plaćanja poreza na promet nekretnina za te fizičke ili pravne osobe (ako postoje nekretnine, bit će i označene),
- s osnove plaćanja poreza na promet osobnih vozila (na taj način dolazi se do podataka o vozilima),
- postoje li takse za kuće na odmor (opet podaci o nekretninama),
- porez na dobit za pravne osobe (podaci o žiroračunima tvrtki).

Napomena: to je traženje podataka iz informatičkog sustava, a nije riječ o poreznom nadzoru.

Treba li zatražiti podatke od Ureda za sprječavanje pranja novca (o eventualnim sumnjivim transakcijama)? A od Ministarstva graditeljstva?

Postoje li podaci o čestom boravku braće u inozemstvu?

1.6. Provjera u bankama

Kako nastupiti prema bankama? Kako utvrditi u kojoj banci braća imaju račune? Kako se odnositi prema tradicionalnoj sklonosti banaka da ne otkrivaju podatke o svojim "uglednim" klijentima? Koliki rok ostaviti bankama za postupanje po zahtjevu? Od koga zatražiti intervenciju u bankama: Deviznog inspektorata, Ureda za sprječavanje pranja novca, Porezne uprave, istražnog suca, ovršnog suca s izvanparničnog odjela suda nadležnog prema sjedištu banke, općinskog suda u sjedištu banke?

Što ako banka odbije zahtjev i pozove se na pravila Londonskog protokola iz 1923. god., koji je ratificirala Kraljevina SHS (a koje je RH pravni sljednik, i koja je preuzela sve ratificirane obveze ranijih država, Narodne novine, 53/91) te koji daje pravo bankama da prema vlastitoj diskrecijskoj ocjeni uskrate davanje podataka, a na koja se Pravila poziva i najveći broj banaka u Švicarskoj, Luksemburgu i Lihtenštajnu?

2. Što je utvrđeno

Sve prikupljeni podaci su analizirani, dovedeni u međusobne veze te se pokazalo:

- postoje tri tvrtke u RH u vlasništvu prijavljenih osoba a nazivi iz anonimne prijave su točni,
- Slobodan Marić je osnovao tvrtku “Quadriplex” u Crnoj Gori,
- tijekom posljednje tri godine tvrtke nisu ostvarivale dobit,
- tvrtke “Primex”, “Duplex” i “Triplex” u blokadi su posljednje dvije godine,
- svaka od tih tvrtki tijekom posljednje tri godine ostvarila je ukupan prihod od 50.000,00 kn, prema prometu na žiroračunima,
- supruge braće su nezaposlene,
- svaki brat kupio je po dvije nekretnine u RH (kuće za stanovanje i vikendice na moru) za iznos od po 5.000.000,00 kn.
- najmanje 10 osobnih automobila visoke klase na raspolaganju je braći i njihovim obiteljima,
- postoji nekoliko računa u različitim bankama na ime svakog brata i njihovih supruga, a postoje i sigurnosni sefovi u nekim bankama,
- postojalo je nekoliko prometnih nezgoda u kojima su sudjelovala braća; osim jedne, u svim ostalim slučajevima nisu smatrani odgovornima za prometne nezgode,
- u svim tim prometnim nezgodama kao suputnice utvrđene su mlade djevojke iz Ukrajine, bez odgovarajućih identifikacijskih dokumenata (radnih dozvola),
- supruge dvojice braće privatno se liječe od ovisnosti u privatnim klinikama, a lijekove preuzimaju od zdravstvenog osiguranja,
- braća su često u inozemstvu, posebno u Crnoj Gori.

3. Što poduzeti

Upućuju li pribavljeni podaci na nezakonito stjecanje sredstva, imovine ili prihoda? Činjenjem kaznenih djela?

Postoje li osnove sumnje, takve da se može napraviti kratak činjenični opis kaznenog djela?

Postoje li konkretni podaci o vrijednosti sredstava, imovine ili prihoda?

Postoje li osnove sumnje (ako postoje, koje su) da bi braća mogla onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje sredstava, imovine ili prihoda?

Kako napraviti prijedlog za osiguranje oduzimanja?

4. Što nedostaje

Što je s tvrtkom u Crnoj Gori?

Što je s nekretninama u Crnoj Gori?

Kako provjeriti te podatke?

Je li moguće zamrznuti a potom i oduzeti imovinu u Crnoj Gori?

4.1. Kako postupiti

Interpol? Kako sačuvati tajnost? Kako postići učinkovito postupanje, a ne samo informacije?

Međunarodna pravna pomoć, neposredna i obostrana?

Razmjena informacija SEEPAG ili Western Balkan?

Postupanje po Memorandumu o sporazumijevanju s Crnom Gorom ili Ukrajinom?

Je li moguća zajednička istraga, na čiju inicijativu?

Je li moguće u Crnoj Gori u bitnom poduzeti iste mjere kao i u RH? Ima li Crna Gora Ured, Zakon, i kakve su mu odredbe?

5. Suradnja i poduzete radnje

Od Crne Gore stižu podaci:

- postoji tvrtka "Quadriplex", a vlasnik je Slobodan Marić, inače ugledni gospodarstvenik u Crnoj Gori,
- novac iz RH stiže u CG, i to najčešće kao pozajmica ostalih tvrtki u vlasništvu braće. Pozajmice idu vlasniku tvrtke "Quadriplex",
- pozajmice su općenite, bez rokova vraćanja, bez osiguranja, bez kamata, bez nadležnosti rješavanja sporova, bez ovjere,
- novac se ulaže u legalna investiranja u izgradnji turističkih kompleksa, u kojima rade djelatnice iz RH, ali ukrajinskog podrijetla,
- novac ulaže Slobodan Marić osobno, a ne "Quadriplex".

I na kraju: što učiniti s imovinom, sredstvima i prihodima u CG?

Summary

TRACING AND ENSURING THE CONFISCATION OF FUNDS, INCOME OR ASSETS ACQUIRED BY A CRIMINAL OFFENCE PURSUANT TO THE PROVISIONS OF THE ACT ON THE OFFICE FOR THE SUPPRESSION OF CORRUPTION AND ORGANISED CRIME

In this paper, the author considers the Act on the Office for the Suppression of Corruption and Organised Crime and its provisions which regulate the activities of the Office with the aim of identifying assets, income or funds acquired by a criminal offence. The most recent organisation of the Office, through the creation of conditions for high-quality work conducted by analysts, provides the opportunity to build systematic databases which may be used in identifying these elements. Finally, banking secrets are no longer insurmountable obstacles behind which such funds, assets or income can be sheltered. The Office has the authority to request and obtain data from all state bodies, as well as from legal and natural persons.

Once the assets, income or funds are identified, and when information is obtained that provides grounds for suspicion that these might have been acquired through a criminal offence, the Act provides broad opportunities to ensure the confiscation of such funds, income or assets. This security measure is implemented pursuant to an urgent procedure; the court has jurisdiction over the procedure and applies the provisions of the Enforcement Act. The security measure may last for a maximum of one year, and the court will *ex officio* analyse whether it is justified to sustain the security measure. The measure may also be discontinued on the opposite party's proposal, if the opposite party provides founded statements on the legal possession of the assets, funds or income. However, the burden of proof in this procedure is on the side of the opposite party. In the same way, in the event of the unwarranted imposition of this security measure, the opponent party has the right to damages.

Taking into account the possible efficiency of the security measure of confiscation of assets, the author considers that it will be necessary to think seriously about adopting some positive international experiences, pursuant to which the burden of proof for the lawful possession of funds, income or assets is also transferred to the defendant during the criminal procedure. Consequently, in the event that the defendant is not able to prove the honest and lawful acquisition of funds, assets or income during a criminal procedure, and where there are circumstances that indicate that there is a temporal and criminal relation of such funds, assets or income to the criminal offence for which he or she has been found guilty, according to this "extended forfeiture" these assets may also be confiscated during the criminal procedure. In fact, such an amendment to the Criminal Code has already been proposed.

